



**FEMİNİST DIŞ POLİTİKA EKSENİNDE İSVEÇ
HÜKÜMETİNİN GÜVENLİK POLİTİKALARI**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
BÖLGE ÇALIŞMALARI**

Havva Nur TOPAL

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Yuliya BİLETİSKA**

**FEMİNİST DIŞ POLİTİKA EKSENİNDE İSVEÇ HÜKÜMETİNİN
GÜVENLİK POLİTİKALARI**

Havva Nur TOPAL

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Yuliya BİLETİSKA

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bölge Çalışmaları Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Kasım 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI	4
ÖNSÖZ	5
ÖZ.....	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION	9
KISALTMALAR	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	11
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	11
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	11
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	12
1. FEMİNİZM.....	13
1.1. Kadın Hareketi Dalgaları-Feminizm	14
1.2. Uluslararası İlişkiler Disiplininde Feminizm	27
2. FEMİNİST DIŞ POLİTİKA.....	30
2.1. Güvenlik Kavramı	32
2.2. Feminist Dış Politikada Güvenlik Kavramı Nasıl Ele Alır?	38
2.3. İnsan Hakları ve İnsani Güvenlik	40
2.3.1. İnsan Hakları.....	40
2.3.2. İnsani Güvenlik	45
3. İSVEÇ VE FEMİNİST DIŞ POLİTİKA SERÜVENİ.....	51
3.1. İsveç'in Feminist Dış Politika Konsepti.....	54

3.2. Rusya -Ukrayna Savaşı ile Değişen Süreç	56
SONUÇ	59
KAYNAKÇA.....	62
TABLOLAR LİSTESİ	70
ŞEKİLLER LİSTESİ	71
ÖZGEÇMİŞ	72

TEZ ONAY SAYFASI

Havva Nur TOPAL tarafından hazırlanan “FEMİNİST DIŞ POLİTİKA EKSENİNDE İSVEÇ HÜKÜMETİNİN GÜVENLİK POLİTİKALARI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Yuliya BİLETSKA
Tez Danışmanı, Uluslararası Siyaset ABD

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Bölge Çalışmaları Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 21/11/2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu) **İmzası**

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Sanem YAMAK (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yuliya BİLETSKA (KBÜ)

Üye : Doç. Dr. Marziye MEMMEDLİ (KSÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Havva Nur TOPAL

İmza :

ÖNSÖZ

Tez çalışması sürecinde uzun ve yoğun bir yol izlediğim bu süre zarfında bana destek olan danışman hocam Yuliya BİLETSKAYA, en yakın dostlarım Büşra ERBİL ve Mert AYDIN'a teşekkür etmek istiyorum. Bu çalışmayı annem Ayşe TOPAL ve aramızdan ayrılan babam Mustafa TOPAL'a ithaf ediyorum.

ÖZ

Dünyanın her yerinde, tarih boyunca kadınlar temel hakları için savaşmak zorunda kalmış ve hala 21. yüzyılda savaşmaya devam etmektedirler. Bu eylem, dönemin ve tarih boyunca değişen dinamiklerin şekillendirdiği konulara göre feminizmin çatısı altında yerine getirilmiştir. Günümüze kadar gelen süreçte Feminizm kavramının kapsamı geliştirilmiş ve çeşitlendirilmiştir. Feminist kavram, özellikle 1990'lı yılların kaotik ortamının gerektirdiği yeni çalışmalar ve perspektiflerden biri olmuş, feminist akademisyenler sayesinde uluslararası ilişkiler literatüründe ve dış politika analizinde yer almaya başlamış. Bu durumun ışığında 1325 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı (2000) baz alınarak Feminist Dış Politika yaklaşımı ortaya çıkmış, birkaç ülke tarafından uygulamaya geçirilmiştir.

Bu tezin ana konusu olarak Feminist Dış Politikanın öncüsü, bu politikayı ilk uygulamaya koyan ve ayrıca ilk terk eden ülke olarak İsveç ele alınacaktır. Kadınların, iç hukuk ve uluslararası ortamdaki karar alma mekanizmalarında yer almalarını ve toplumda marjinalleştirilmiş grupların temsilinin sağlanması amacıyla benimsenen bu politikanın diğer gayelerinden biri de güvenlik kavramının öznesini devlet değil de, birey ve toplum yapmaktır. Çalışmanın ilk bölümünde, Feminizm kavramı tarihsel süreçleriyle tanımlanacak ve uluslararası ilişkilere giden yolculuğu anlatılacaktır. İkinci bölümde ise, Feminist Dış Politika, feminizm kavramı tarafından eleştirilen klasik güvenlik kuramıyla karşılaştırmalı biçimde açıklanacaktır. Son olarak üçüncü bölümde, tezimizin ana konusu İsveç'in feminist dış politika yolculuğu genel hatlarıyla anlatılarak, bu politikayı hangi sebeple bıraktığı sorusuna cevap bulunmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Feminist Dış Politika; Güvenlik; İnsani Güvenlik; İsveç; Feminizm

ABSTRACT

Women have always had to battle for their fundamental rights, and they continue to fight in the 21st century, anywhere in the world. Under the auspices of feminism, this activity was undertaken per the historical dynamics and the issues generated by the period. The scope of the concept of feminism has expanded and become more diverse over time. The feminist idea entered the realm of new research and viewpoints that the chaotic 1990s demanded, and feminist scholars made it possible for it to appear in foreign policy analysis and international relations literature. Given these circumstances, the United Nations Security Council Resolution No. 1325 (2000) served as a basis for the feminist foreign policy approach, which was adopted by several nations.

Sweden will be explored as the primary focus of this thesis as the country that developed feminist foreign policy, the first to implement it, and the first to abandon it. Making the individual and society the focus of security rather than the state is one of the other objectives of this policy, which was adopted to ensure that women participate in decision-making mechanisms in domestic law and the international environment as well as to ensure the representation of marginalized groups in society. The definition of feminism along with its historical development and path toward international relations will be covered in the first chapter of the study. The following chapter will describe feminist foreign policy in relation to the traditional security doctrine that feminism criticises. The major focus of our theory will be stated in general terms in the third chapter, which will also attempt to address the question of why Sweden abandoned their feminist foreign policy.

Keywords: Feminist Foreign Policy; Security; Human Security; Sweden; Feminism

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Feminist Dış Politika Ekseninde İsveç Hükümetinin Güvenlik Politikaları
Tezin Yazarı	Havva Nur TOPAL
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Yuliya BİLETSKA
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	21/11/2023
Tezin Alanı	Bölge Çalışmaları Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	72
Anahtar Kelimeler	Feminist Dış Politika; Güvenlik; İnsani Güvenlik; İsveç; Feminizm

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	On The Axis Of Feminist Foreign Policy The Swedish Government's Security Policies
Author of the Thesis	Havva Nur TOPAL
Advisor of the Thesis	Dr. Öğr. Üyesi Yuliya BİLETSKA
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	21/11/2023
Field of the Thesis	Regional Study Department
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	72
Keywords	Feminist Foreign Policy; Security; Human Security; Sweden; Feminism

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı
AIDS	: Acquired Immune Deficiency Syndrome (Kazanılmış Bağışıklık Yetersizliği Sendromu)
BM	: Birleşmiş Milletler
COVID-19	: Corona Virus Disease
FDP	: Feminist Dış Politika
HIV	: Human Immunodeficiency Virus
LGBTQ	: Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer or Questioning
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
WPS	: Woman, Peace, Security

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Feminist akım, özellikle 1980'lerde feminist yayınların artmaya başlamasıyla akademide ve bununla birlikte Uluslararası İlişkiler alanında da yer edinmeye başlamıştır. Feminizm literatürü çalışan akademisyenler klasik kavramları eleştiren alternatif olarak feminizm kavramını siyaset ve uluslararası ilişkiler alanlarında yeni tezler üretmeye başlamışlardır. Bütün bu çalışmaların ışığında ortaya çıkan feminist dış politika yeni olması ve çok farklı yorumlamaları ve uygulamaları olduğundan, alışılmışın aksine kesin noktalar belirlemek zordur.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Çalışmanın amacı, Feminist dış politikanın (FDP) öncüsü İsveç'in yeni hükümetinin Ukrayana-Rusya savaşıyla birlikte bu yöndeki politikasını terk etmesini, klasik güvenlik kavramıyla karşılaştırarak, FDP'nin tam olarak neyi eksik bıraktığını sorgulamaktır. Çalışmanın, yeni bir yaklaşım olan Feminist Dış Politikanın daha iyi anlaşılmasını ve FDP'nin eleştirdiği realizm ve bununla birlikte klasik güvenlik kavramında farklı neleri yapmayı amaçladığını İsveç örneğiyle açıklaması amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Feminist kavramının ışığında, feminist dış politikaya giden süreç tarihsel süreç açıklanacak ve İsveç'in FDP boyunca ve sonrası ele aldığı güvenlik politikalar söz konusu yaklaşım kapsamında, bu alanda ileri gelen akademik çalışmalardan ve medya araçlarından faydalanılarak dile getirilecektir.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Bu tez kapsamında, 2022 yılında patlak veren Rusya -Ukrayna-savaşı nedeniyle değişen jeopolitik denge ve çıkarlar dolayısıyla İsveç'in 2014 yılından beri uyguladığı Feminist Dış Politika konusunda değişikliğe gitmesi güvenlik kavramı açısından ele alınacaktır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Feminist Dış Politika, lisans ve yüksek boyunca gördüğüm klasik ve kalıplaşmış uluslararası ilişkiler teorileri ve yaklaşımlarından çok farklı bir bakış açısına sahiptir. Bu konu üzerine çalışırken söz konusu durumu göz ardı etmek ve klasik bakış açılarından etkilenmemek pek mümkün kılınmaz.

1. FEMİNİZM

Feminizm kavramı köken olarak Latince lisanında “kadın” anlamına gelen “femine” sözcüğünden türeyip, yaklaşım olarak tarih boyunca geçirdiği dönüşümlerden ve farklı akademik ve politik görüşler tarafından ele alınmasından dolayı birçok şekilde tanımlanabilir. Tarihsel süreçte meydana gelen siyasal ve sosyal olaylar feminizmin gelişim sürecini etkilemiş, farklı kültürlerin tesiriyle de farklı zaman dilimlerinde vuku bulmuştur.¹

Sanayi devriminin doğuşu ile birlikte iş gücüne olan ihtiyaç artmış ve yeni makineleşme sisteminde kadın iş gücü de bu sistemde yerini bulmuştur. Tarım sektörü rövanşta iken sadece hasat ve ev işleriyle meşgul olan kadın iş gücü faaliyetlerine büyük şehirleşmenin etkisi ile fabrikalara taşınmıştır. Sanayi piyasasının bir kolu olan seri üretim merkezleri yani bir diğer adı ile fabrikalar kadın iş gücünü ilk dönemlerde ağır çalışma koşulları altında kullanmış bunun sonucunda ortaya çıkan birçok sorunu çözmek amacıyla önemli sektörlerde kadın iş gücünü koruyan sendikalar ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmeler Sanayi Devriminin patlak verdiği İngiltere’de başlamış ve sanayinin de yayıldığı gibi diğer ülkelere hızla yayılmıştır. Bu süreç ise İngiltere’de önce 1842’de Madenler yasasının kabulü edilmiş ve 1874’te uygulanmaya başlanmıştır. Fransız Devrimi Sonrasında yayınlanan insan ve yurttaş haklarının yanında kadınların belirtilemediğine ilişkin bir kanaate varılmış ve aynı zamanda kadın ve yurttaş haklar bildirgesi ilan etmişlerdir.

I. Dünya Savaşı’nın başlamasının ardından erkek iş gücünün cephelere gönderilmesi ile kadın iş gücü daha ön plana çıkmış ve daha önce sadece erkek iş gücünün kullanıldığı işlerde kullanılmaya başlanmıştır. Fakat 1929 bunalımının patlak vermesiyle birçok sektör ihlas etmiş ve bu durum kadın iş gücünü bu tarihler arasında etkilemiş olsa da II. Dünya Savaş’ının başlamasıyla tekrar kadın iş gücüne olan ihtiyaç artmıştır. Neticede ilk çağlardan günümüze kadar gelen süreçte kadınlar bir şekilde üretim faaliyetlerine katılmıştır fakat içinde bulunduğu çağın getirilerine göre kadın iş gücünün üretimdeki yeri dönemselsel olarak değişime uğramıştır.

¹ Gün Taş, “Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri”, *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5,2016, (ss.163-175) s.164

1.1. Kadın Hareketi Dalgaları-Feminizm

Antik çağlardan beri kadın ve erkek arasındaki farklılıklar biyolojik sorunlara atfedilmiştir. Batı düşünce tarihinde, kadın ve erkek arasındaki rollerin ve toplumsal sorumlulukların farklı dağılımının doğası sorumlu tutulmaktadır. Bu nedenle cinsiyetler arasındaki farklılığın doğal temellerini sorgulamak çoğu feminizmin katkılarından biri olmuş, bu çalışma toplumsal cinsiyet kavramına analitik bir kategori olarak katkı sağlamıştır.² Kadınların doğurganlık özelliği, eski çağlardaki birçok toplumun sanatsal faaliyetlerde işlendiği ve genellikle “Ana Tanrıça” figürüyle öne çıkarıldığı arkeolojik çalışmalarla ortaya koyulmaktadır. “*Aynı zamanda tanrıça kültürünün tarihsel bulguları arkeolojik çalışmalar neticesinde dünyanın pek çok yerindeki kazılarda ortaya çıkarılan ve “Venüs” olarak atfedilen farklı şekillerdeki kadın figürlerine dayanır.*”³

Devlet ya da hükümet rejimi toplumsal cinsiyetin kanununu, kanun ile işlemektedir. Sosyal, siyasal ve iktisadi hayatta olduğu gibi toplumsal cinsiyetçi ayrımın kanunlarda da yer alması, bu ayrımı meşru olarak kabul ettirmektedir.

Yaygın olarak tarih boyunca geçirdiği sosyal ve politik süreçlerden dolayı üç ya da dört dalgaya ayrılan feminizm, farklı dönemlerde farklı konular ele almıştır. Feminist düşüncenin, tarihte vuku bulan Sanayi Devrimi’nin dinamikleriyle şekillenmeye başladığı düşünülmektedir. Sanayi Devrimi (*Industrial Revolution*), insan ve hayvan gücüne dayalı üretim tarzından, makine gücünün hâkim olduğu üretim tarzına geçiştir⁴ ve ilk olarak 18. yüzyılda İngiltere’de ortaya çıkmıştır.

İşte tam bu dönemde Mary Wollstonecraft’ın başta eğitim hakkı olmak üzere, belli başlı hakları da talep eden yayınları ve savunmaları devreye girmektedir. Mary Wollstonecraft tarafından Fransız Devrimi’nin kökenine karşı yazılmış 1792 Kadın Hakları Savunması ilk modern feminist metin olarak tanımlanmaktadır.⁵ Böylece, 18. yüzyıl İngiltere’inde ortaya çıkan bu akım, “A Vindication of the Rights of Women” eseriyle akademik alandaki yerini almıştır. Liberal feminist düşüncenin temel çerçevesini oluşturan “hak kavramı”, yazarın düşüncelerinin de kökünü

² Begoña Marugán Pintos, *Género Gender*, Universidad Carlos III de Madrid 2020,(pag 201)

³ Muhammet Fatih Demirdağ, “Ana tanrıça İkonografisi ve Anaerkillik”, *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2017, (ss. 6-18) s. 7

⁴ Mesut Küçükcalay, “Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi”, *Süleyman Demirel Üni. İİBF Dergisi*, Sayı 2, 1997, (ss. 51-68), s. 52

⁵ Gül Aktaş, “Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak”, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 30, Sayı 1, 2013, (ss. 53-72) s. 60

oluşturmaktadır.⁶ Feminizm birçok şekilde tanımlanmıştır. Bunlar toplumsal faktörler ve siyasal dinamiklere bağlı olarak şekil alırken kadınların karşılaştığı belli başlı baskı türlerini ifade ettiği görülmektedir.⁷ Feminist felsefe, feminist bir bakış açısıyla felsefeye bir yaklaşım olduğu kadar, felsefi yöntemlerin feminist konu ve meselelere uygulanmasıdır.

Feminist felsefe hem felsefi metinlerin hem de yöntemlerin yeniden yorumlanmasını içerir. Feminist felsefe hareketi tamamlamak için ve geleneksel fikirleri eleştirmeye veya abartmaya çalışır. Bu felsefenin temeli cinsiyet kavramıdır, bu kavram kadınla ilgili adalet derecesini belirlemek için kullanılır. Feminist meseleleri ve bakış açılarını formüle etmek ve teorize etmek için felsefi metodoloji ve teoriden yararlanır. Sömürgeleşme faaliyetlerinin emperyalist formunu almasıyla birlikte, feminist akım savunucuları da uluslararası boyutta seslerini duyurmak amacıyla da mücadele vermişlerdir. Farklı ülkelerde bu gaye uğruna toplanmış kadınların tek bayrak altında dayanışma ve birlik içinde mücadelelerine devam edebilmeleri amacıyla 1880'lerde Uluslararası Kadınlar Konseyi kurulmuştur.⁸

Kimlik kavramlarının (ırk, sosyoekonomik durum, cinsiyet, cinsellik, yetenek ve din gibi) ve daha geniş feminist teori içinde çok yaygın olarak kullanılan ve teorize edilen kavramların felsefi bir analizini içerir. Feminist felsefe birkaç alana bölünmüştür: feminist epistemoloji, feminist metafizik, feminist bilim felsefesi.⁹ Antik çağlardan beri felsefenin temel sorunu insan olmuştur. Ancak, özellikle insan özgürlüğüyle ilgili sorular, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın filozoflarının eserlerinde en eksiksiz şekilde ifşa edilmiştir.

Sanayi Devrimi ile birlikte kadın işgücü için ikinci dönüm noktası I. Dünya Savaşıdır. Erkek vatandaşların cepheye gönderilmesi ile birlikte kadın iş gücü daha önce çalışmadıkları iş alanlarında yer almıştır. İngiltere'de 1914-1918 yılları arasında istatistiksel olarak birçok kadının istihdam gücüne katılarak iş ortamındaki sayılarının artışı gözlemlenmektedir. İki dünya savaşı arası dönemde ise kadınlar, özellikle gıda,

⁶ Hatice K. Öztürk, "Mary Wollstonecraft'ın Kadın Haklarının Gereçelenmesi Kitabında Rousseau Eleştirisi", *Ahi Evran Üni. Kırşehir Eğitim Fak. Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 2017, (ss. 471-485) s. 472

⁷ Gün Taş, s.164

⁸ Muhittin Ataman, "Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti", *Alternatif Politika Dergisi*, Cilt. 1, Sayı. 1, 2019, (ss.1-41), s. 3

⁹ А. В. Африканова, Е. В. Африканова Пензенский государственный университет, г. Пенза, *Основные идеи и представители философии Феменизма*, Россия, Пензенский государственный университет, 2019, ст 39-40

giyim, ticaret ve teknoloji alanında da yer alırken, 1929 yılında meydana gelen Büyük Buhran dolayısıyla düşüş göstermiş, ancak bu oran, II. Dünya Savaşı'nda tekrar yükselişe geçmiştir.¹⁰

I.ve II. Dünya Savaşları'nda, erkek işgücünün cepheye gönderilmesi ile birlikte kadınlar üretim gibi birçok sektörde çalışma hayatına girmiş ve endüstriyel üretime katılım ile birlikte toplumsal yaşamda daha çok var olmaya başlamıştır. İki Dünya Savaşı arasında yaşanan 1929 ekonomik bunalımı birçok işletmenin iflasına ve nihayetinde işsizliğin artmasına vesile olsa da peşinden gelecek olan II. Dünya Savaşı kadınlara tekrar çalışma hayatına geri dönmeleri için bir fırsat oluşturmuştur. *“Özellikle erkek işgücündeki azalma nedeniyle kendilerine ihtiyaç duyulan kadın işgücünün toplumda yedek işgücü olarak görüldüğü bir kez daha gözler önüne serilmiştir.”*¹¹

Kadın hakları, aslında kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olduğu sosyoekonomik, siyasi ve yasal hakların vurgulamak için ortaya çıkan bir kavramdır. Hukuk devleti olmanın en önemli unsuru bütün vatandaşların eşit haklara sahip olması olduğunu düşündüğümüzde kadın erkek eşitliğinin sağlanması büyük ölçüde önem arz etmektedir. Aksi halde hukuk devleti kavramının gerçekleşmesi mümkün olmayacak ve demokrasinin gerekleri yerine getirilemeyecektir.

Cinsiyet eşitliğini sağlamak için hukuki altyapının oluşturulmasının önemine vurgu yapılmıştır. Ancak, yasal düzenlemelerin tek başına yeterli olmadığı, bu düzenlemelerin herkes tarafından bilinmesi ve uygulanmasının önemine dikkat çekilmiştir.¹²

Dünya genelinde kadın işgücü istihdamının arttığı belirtilmiş ve toplumsal değişim, yüksek eğitim seviyeleri, yasal düzenlemeler ve yeni çalışma biçimlerinin kadınların işgücü piyasasında daha fazla yer almasını sağladığı ifade edilmiştir. Ancak, cinsiyet ayrımcılığına bağlı olarak kadınların iş yaşamında daha düşük ücret seviyeleri, cinsel taciz, işe alım süreçlerinde eşitsizlik gibi sorunlarla karşılaştığı belirtilmiştir.¹³

¹⁰ Canan Kaya, “Çalışma Yaşamında Kadın İş Gücü Sorunları ve Örgütlenme Eğilimleri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi (Doktora Tezi)*, İzmir, 2009, s. 23

¹¹ Şerife Durmaz, “İşgücü Piyasasında Kadınlar ve Karşılaştıkları Engeller”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, Cilt 2, Sayı 3, 2016, (ss. 37-60), s.39

¹² Ali Coşkun, *Sosyal Değişme, Kadın ve Din*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2011, s.93

¹³ Canan Kaya, s.1

Uluslararası örgütler, hükümetler ve sendikaların, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele için politikalar geliştirdiklerini ve bu çalışmalara devam ettiklerini ifade etmiştir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına takılan kadınların, geleneksel rollerden kurtulmak adına iş ve aile rollerini birleştirmek ve dengelemek zorunda kaldığı ifade edilmiştir. Bu durumda, kadınlar toplumun belirlediği eril kurallara uymadıklarında ya bu kurallara uymak zorunda bırakıldıkları ya da toplumdan dışlanabilecekleri vurgulanmıştır.¹⁴

Ayrıca, eğer kadın çalışanlar, erkeklerle aynı üretkenliğe sahip olmalarına rağmen daha düşük ücret alıyorsa, işverenlerin daha düşük maliyetli kadın işgücünü tercih edebilecekleri belirtilmiştir. Ancak rekabetçi bir piyasa ortamında, ücret ayrımcılığının uzun vadede devam edemeyeceği ve serbest piyasa sürecinin ayrımcılığa son verebileceği ifade edilmiştir. Ancak birçok ülkede kadın çalışanlarla erkek çalışanlar arasında hala süreklilik gösteren ücret ayrımcılığı olduğu bilinmektedir.¹⁵

Farklı felsefi yönlerde, özgürlük konusu farklı şekillerde ele alınır, ancak aynı zamanda benzerlikler de vardır. Feminist eleştiri sayesinde, geleneksel felsefenin erkek merkezli doğasının onu katı bir çerçeveye oturttuğu ve ona belirli bir eğilim kazandırdığı artık oldukça açıktır. Bell Hooks'a göre iktidar gücünü elinde tutanlar sınıf ve etnik alanlarında kullandığı baskı faktörünü cinsiyet rollerini baskılamak için de kullanmakta ve feminizm de bu baskı mekanizmasına karşı mücadele göstermektedir.¹⁶

Felsefi yazıların çok çeşitli olduğunun farkına vararak, herhangi bir yüzeysel genelleme yapmak için, feminist eleştirinin, kadınları ezmek için sıklıkla kullanılan aynı felsefi temaları dikkatinin merkezine yerleştirdiği (ve koyduğu) hala iddia edilebilir. Bu nedenle, bireysel deneyimi ve oluşumunu etkileyen yapıları incelemek için yöntemlerin geliştirilmesi hala önemlidir.¹⁷ Feminizm tarihsel süreç içinde önemli birtakım çeşit dalgalanmalar geçirmiştir. Aşağıda bu dalgalanmalara değinilecek ve neticesinde Feminizmin tarih boyunca doğduğu günden beri ne kadar ilerleme kaydettiği tartışılacaktır.

I. feminist dalga, 19 ve 20. yüzyıllarda belirginleşmiş ve Wollstonecraft'ın yukarıda sözü geçen eserinde oluşturduğu talepler esas alınmıştır. Kadınların oy

¹⁴ Şerife Durmaz, s.1

¹⁵ Canan Kaya, s.1

¹⁶ Mehmet Fatih Işık, s.9.

¹⁷ О. П. Власова *Гендерные культурные студии: опыт и реальность в феминизме*, 2010, ст 41.

kullanabiliyor olması, eğitimde fırsat eşitliği ve kadınlara düşen mülkiyet hakkı gibi konular bu dalganın ana teması olarak ele alınmaktadır. Feminist gruplarca, buna dayanılarak Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, İnsan Hakları Bildirgesi ve Doğal Haklar Doktrini gibi tarihte önemli belgelerde kadınların göz ardı edildiğini ve bu unsurları geliştiren teorisyenlerin eserlerinde kadınlara yeterince yer verilmediği düşünülerek sosyal ve siyasal alanda bir dizi haklar talep edilmeye başlandı.¹⁸

19. yüzyıl başlarında başta oy hakkını olmak üzere diğer haklarını da elde etme gayesi üzerine “Süfrajat” hareketi oluşturulmuş ve bu yönde örgütlenmeler sağlanmıştır. 1903'te Emmeline Pankhurst ve diğerleri, bu konudaki ilerleme eksikliğinden memnun olmamayıp daha doğrudan eylemin gerekli olduğuna karar vermişler ve 'Söz değil, eylem' sloganıyla Kadınların Sosyal ve Politik Birliği'ni (The Women's Social and Political Union-WSPU) kurmuşlardır.¹⁹



Şekil 1: Sylvia Pankhurst tarafından tasarlanan, İngiltere’deki WSPU motifi.²⁰

19. yüzyılın sonunda başlayan bu süreç birçok ülkede 1900’lerin kaos ortamında ancak I. Dünya Savaşından sonuç vermeye başlamıştır. “*Birinci Dünya Savaşı sona erdiği süreçte ABD, Rusya, İngiltere, Almanya ve 21 ülke kadınlara oy hakkı koşulsuz olarak tanıdı.*”²¹ Tabii bahsi geçen ülkeler dışında kadınların bu hakkı çok daha

¹⁸ Gün Taş, s. 167

¹⁹ UK Parliament, “Start of the Suffragette Movement”, <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/overview/startuffragette/>, (Erişim Tarihi: 05.07.2023)

²⁰ Anne Kramer, Steve Gibson, *A Suffragette*, Wayland, 1988, s. 2

²¹ Gün Taş, s. 169.

sonradan elde ettiği ve bugün hala da aynı mücadeleye devam edilmekte olan ülkeler de mevcuttur.

Kadın hareketi sadece bununla sınırlı kalmamış, kadınlar tarihin ileriki dönemlerinde, sosyal ortamlarda daha çok yer edinmeye başladıkça, eksikliği görülen haklar ve eşitlik yolunda mücadeleye devam edilmiştir. 1960'ların sonlarından 1980'lere kadar olan bu süreçte -ikinci dalga feminizmde- feminist söylem bambaşka bir boyut kazanmıştır. Birinci dalga, kadınların oy hakkının kabul edilmesiyle sona ererken, ikinci dalga, savaş sonrası kaos ve atmosferinin ardından, toplumsal rollerin sınıvlaşarak kadının iş ve aile ortamına odaklanmasıyla başladı.²² Sanayileşme ve modernleşme istihdama aktif olarak katılmaya başlayan kadınlar, başta ekonomik ve iş ortamındaki haklarını talep etmeye başlamış ve bu konuda daha da bilinçli hale gelmeye başlamışlardır. Böylece bu dönem, kadınların "kişisel olan politiktir" sloganıyla genel alanın yanında özel alanda da toplumsal normlar ile dayatılmış iş bölümü için de değişimi ve hakları talep ettikleri ikinci dalga feminizm olarak adlandırılmıştır.²³

II. Dünya Savaşı döneminde, iş/üretim gücünde savaşa katılan erkeklerin yeri, evlerinde ülkelerinde kalan kadınlarla doldurulmaya çalışılmış ve bu yönde devlet eliyle politikalar yürütülmüştür. Savaştan sonraysa süregelen dönemlerde yurtlarına dönen erkekler ve kadınlar arasında gelir ve iş imkânı eşitsizliği konusu bu dalganın parmak bastığı noktalardan biri olmuştur. I. Dünya Savaşı'ndan sonra olduğu gibi kadınlara evlerine dönmeleri gerektiği ve istihdam konusunu erkeklere bırakmaları söylendi.

Sağlık ve daha birçok alanda, teknoloji ve yeni tedavi yöntemleri bulunmuş ve kadınların bu fırsatlara -özellikle kürtaj ve doğum kontrolü gibi yöntemler- ulaşımı da zorlaşmıştır. Bu durum bazı kadın grupları arasında kadın haklarından birçok kadının faydalanması için baskıcı yönetim ve kanunlara karşı direniş göstermişlerdir.²⁴ Böylece kadınlar tarafından, önlerine uymaları için konulan toplumsal normların biyolojik cinsiyetlerinin doğasından değil, ataerkil sistemden kaynaklandığı anlaşılır. "Bu durum, Simone de Beauvoir'ın "Kadın doğulmaz, kadın olunur" sözüyle sloganlaşır."²⁵

²² Ania Malinowska, "Waves of Feminism", (Ed.) Karen Ross, İçinde: *The International Encyclopedia Of Gender, Media, And Communication 1*, Wiley-Blackwell (ss.1-7) s. 3

²³ Meltem Atan, "Radikal Feminizm: "Kişisel Olan Politiktir" Söyleminde Aile", *The Journal of Europe- Middle East Social Science Studies*, Cilt: 1 Sayı: 2, 2015, (ss.1 – 21), s. 3

²⁴ Gün Taş s.169

²⁵ Hale Kolay, "Kadın Hareketinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları", *EMO Kadın Bülteni*, Sayı 3, 2015, (ss. 5-11) s. 8



Şekil 2: II. Dünya Savaşı Döneminde Amerika’da kadınların istihdamda yer alması için kullanılan propandalardan biri. “Rosie the Riveter”²⁶

Kısaca bu dalga ana amacı kadın bedenlerinin erkek kontrolünden çıkmasını sağlamaktır. Kürtaj hakkının tanınması henüz o sıralarda güvenli bir doğum kontrol sisteminin olmamasından kaynaklı olarak, kadının kendi bedeni üzerinde söz hakkı olması gerektiği savunulmuştur.²⁷ Fakat

...ikinci feminist dalga evsel alanın “özel alan” olarak tanımlanmasını eleştirmiş, 'kadının özel alanın hizmetçisi' olduğu yaklaşımına radikal bir karşı çıkış göstermiş ve “kişisel olan politiktir” sloganıyla en büyük mücadele alanı olarak özel alanı görmüştür.²⁸

Farklı fikirlerden oluşan kadın grupları birbirlerini bilinçlendirme yoluna girişmişlerdir. Ne kadar farklı toplumlardan ya da farklı sosyal statülerden olsalar da, birbirlerini bu konularda ataerkil ortamda desteklemeleri ortaya “sisterhood (kız kardeşlik)” kavramını çıkarmış ve bu dönemden sonra da sıkça kullanılmaya başlanmıştır.

Üçüncü dalga feminizme geldiğimizde ise 1990’larda ikinci dalga feminizmin kadın hak ve taleplerini üst veya orta sınıf “beyaz kadın” düzeyine indirgeyen bakış açısına bir tepki olarak ortaya çıktığı görülmektedir. II. dalga feminizmin, kavramın

²⁶ Jone Johnson Lewis, “Women and World War II: Women at Work”, *ThoughtCo*, Yayın Tarihi: 16.02.2021 <https://www.thoughtco.com/world-war-ii-women-at-work-3530690> (Erişim Tarihi: 18.08.2023)

²⁷ Hale Kolay, s.8

²⁸ Gökhan Bayraktar, “İkinci Dalga Feminist Hareketin Feminizmin Gelişimindeki Dönüştürücü Rolü”, *Advances in Women’s Studies*, Cilt 5, Sayı 2, 2023, (ss.49-56), s.53

evrenselliğini diğer toplum ve kültür yapılarını göz ardı ederek tek bir tip kadınlık algısına indirgediğini iddia etmektedir. Bu hareket, sadece beyaz kadınların sorunları olmadığını savunmakta, kadınların yaşadıkları sorunların ise evrensel düzlemde olmak üzere bireysel olarak ele alınıp üzerinde çalışılması gerektiğini belirtmektedir. III. dalga feminizm, siyasi alanda aktif rol alarak kadınların bireysel olarak da karşılaştığı baskı ve sorunların ele alınıp, ortak noktaların ortaya çıkarılması gerektiğini savunmaktadır.²⁹ III. dalga feminizm, kadınların maruz kaldığı kısıtlayıcı baskı unsurları üzerine analiz yapmış, bu yönde toplumsal bir değişimi hedefleyerek, geniş kitlede bilinçlenme içinse yeterli eğitimin sağlanması gerektiği yönündeki savını öne sürmektedir.³⁰

Bu dalgadaki en önemli etken, farklılıklara odaklanmasıdır. Toplumsal gelenekler, sosyal statüler, cinsel yönelimler, etnik kimlik gibi unsurlar, kadınlar, hatta toplumun diğer bireyleri arasındaki farklılıkları oluşturan unsurlardır. Böylece farklılıkların göz edilmesi bir yana, onların ana aktör olarak ele alınması ve onlara göre politika üretilmesi gerektiği savunulur. “*Bu dönemde, kadınların erkeklerle eşit hak ve özgürlüklere sahip olma talebinin ötesinde, tüm dünyanın daha yaşanabilir bir yer olmasını talep eden “ekofeminizm” gibi daha kapsayıcı akımlara tanık olmaktadır.*”³¹

Bu üç dalganın yanı sıra “batı” feminizmine eleştiri olarak “post-kolonyal feminizm (sömürgecilik sonrası feminizm)” ya da “üçüncü dünya feminizmi” akımı ortaya çıkmakta ve akademik ortamda genişçe ele alınmaktadır. Postkolonyal politikanın amacına hizmet eden postkolonyal feminizm feminist bakış açısını, ulusal kimlik, sosyalist feminizm, liberalizm ve ekofeminizm gibi politik görüşlerle ele alırken, aile içi şiddet, cinsel istismar, tecavüz, namus cinayetleri, çocuk istismarı gibi ataerkil toplumda yer alan sosyal zorluklar ve genellikle maskülen kamusal alan tarafından normal olarak ele alınan, gündelik olarak tanımlanabilecek sorunlara karşı sosyal mücadeleyi de ön plana çıkarmaktadır.³²

Eleştirel bir teori olarak var olan bu akım 80’lerin ortasında ortaya çıksa da alan olarak çalışılması 90’larda yoğunluk kazanmıştır. Feminizm akımı, birçok düşünce akımları açısından da ele alınmıştır. Feminist teorisyenler, kadınlar için olumsuz

²⁹ Gün Taş s.172

³⁰ Derya Enginyurt, “Sosyal Hareketler Açısından Feminizm”, *USE Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi*, Sayı 1, 2018, (ss. 36-59) s.52

³¹ Hale Kolay s. 10

³² Raj Kumar Mishra, “Postcolonial Feminism: Looking into within-beyond-to Difference”, *International Journal of English and Literature*, Vol 4, 2013, (pp. 129-134) p. 130

koşulları yaratan erkek egemenliğine dayalı toplumsal yapıyı ve bu koşulların nasıl iyileştirileceğine dair çözüm yollarını ele alır. Temel olarak maskülen yapıdaki toplumsal düzeni eleştiren feminist düşünürler bu yolda, liberalizm, Marksizm, psikanaliz, varoluşçuluk, radikalizm gibi düşünce akımları altında ürettikleri teoriler sayesinde kadın haklarını savunmak için çözüm yolları ararlar.³³ “*Marksist feminizm, liberal feminizm, sosyalist feminizm, radikal feminizm, postmodern feminizm, ekofeminizm gibi birçok feminist yaklaşımda toplumsal cinsiyet, tartışmaların merkezinde yer almaktadır.*”³⁴

Liberal feminizm, ilk akım feminizm başlığı altında anılır ve I. dalga feminizmle oldukça da bağdaştırılır. Liberal feministler daha çok kadınların kamu hayatına katılımını bireysellik ve doğal haklar gibi konuları göz önünde bulundurarak tartışmış, kadınların da vatandaş olarak erkeklerle aynı temel haklara sahip olduklarını savunmuşlardır.³⁵

Liberal feminizmin genel bir tanımı yapılmış ve bu akımın temelini oluşturan John Stuart Mill'in "The Subjection of Women" adlı eserinin, I. dalga feminist akımının ve liberal feminist teorinin temeli olduğu belirtilmiştir. “*Toplumun var olan yapısını ciddi bir biçimde sorgulamaksızın, kadınlara daha ileri haklar ve olanaklar sağlanması gerektiğini savunan bir feminizm türüdür*”³⁶ Liberal feminizmin, toplumu ataerkil olarak tanımladığı durumlarla mücadele etmek yerine, kadın ve erkek arasındaki rekabeti eşitlemeye odaklanarak reformist bir yaklaşım benimsediği ifade edilmiştir.³⁷

Liberal feminist kurama göre, kadınların tamamen özgürleşebilmesi, ancak erkeklerden ekonomik olarak bağımsız olduklarında ve onlarla eşit hakları elde ettiğinde gerçekleşmiş olur. Liberal feminist yaklaşımın ilk temsilcisi olarak bilinen Mary Wollstonecraft, bireyler arasında cinsiyete dayalı herhangi bir potansiyel kapasite farklılığının olmadığını dile getirerek, kadınların zihniyet gelişimini ve eğitim haklarına vurgu yapmıştır.³⁸ Kadın ve erkekler ayırım gözetilmeksizin eşit bir şekilde eğitim

³³Pelin Vargel Pehlivan, “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 16, Sayı 31, 2017, (ss. 479-521) s. 509

³⁴Gönül İçli, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Küreselleşme”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 30, 2018(ss.134-143), s.135.

³⁵ Erkan Dikici, “Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı 43, 2016, (ss.523-532) s.525

³⁶ Erkan Dikici, s. 524

³⁷ Andrew Heywood, *Siyasi İdeolojiler: Bir Giriş*, Adres Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 246

³⁸ Gül Aktaş, s. 162

fırsatlarından yararlanabilmelidirler. Kadınların ya da kız çocuklarının eğitim imkanlarına sorunsuz bir şekilde ulaşabilmesi, karar mekanizmalarında aktif olarak katılımlarına olanak sağlayacaktır.³⁹

Bu akımın tarihsel süreç içinde evrim geçirdiği vurgulanarak, XIX. yüzyılda liberal feministlerin eşit mülkiyet hakkı, kanun önünde eşitlik ve oy kullanma hakkı gibi konulara odaklandıkları, ancak XX. yüzyılda daha çok annelerin iş ve sosyal ortamlardan uzak kalmamaları için doğum ve çocuk emzirme izni gibi politikalara odaklandıkları belirtilmiştir. Liberal feministlerin bu dönemde devletin bu hakları sağlamasını savundukları ifade edilmiştir.

Bu açıklamalar, liberal feminizmin evrimi ve öncelik verdiği konulardaki değişimleri vurgulayarak, akımın zaman içindeki gelişimine dair bir anlayış sunmaktadır.⁴⁰ “*Feminizm, liberal ekonomiye eleştiriler getirirken eril değerlerin ve bakış açısının egemen olduğu toplumsal anlayışların değiştirilmesini talep etmektedir.*”⁴¹ Günümüzde Liberal Feminizm, daha çok toplumsal cinsiyet üzerine eğilim göstermektedir. Andrew Heywood, II. dalganın da belirli Liberal özellikleri taşıdığını belirtmektedir.⁴² Temelde Karl Marx ve Friedrich Engels’in düşüncelerinden etkilenen Marksist Feminizm ya da diğer adıyla Sosyalist Feminizm ise, kadınların toplumda aktif bir şekilde yer alamaması ve ezilmesi, cinsiyet farklılığından değil de sınıf farklılığından ve kapitalizmden kaynaklandığını ileri sürmektedir.

Sosyalist Feminizm, Liberal Feminizmin aksine kadınların sadece eşit fırsatlar ve eşit yasalarla toplumdaki ve ev içindeki dezavantajlı konumlarının kalkacağını düşünmemekle birlikte, cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin sosyal ve ekonomik yapıdan kaynaklandığını belirterek, ataerkilliğe, hatta onlara göre kapitalist ortamın oluşturduğu ataerkilliğe vurgu yapmaktadırlar. Sosyalist feminizm, cinsiyet kavramı üzerine odaklanarak kadının toplumdaki konumunu açıklamakla kalmaz, sınıfsal ve ekonomik düzeyde sorunlar çözümlerine de dahil etme amacı güder.⁴³

İlkel toplumda ev içindeki kadınlara, ev dışındaki üretim araçları ise erkeklere bölüştürülmüş ve ileriki dönemlerde ev dışındaki üretimin yani artı-değerin erkek

³⁹ Gül Aktaş, s.162

⁴⁰ Erkan Dikici, s. 525

⁴¹ Gönül İçli, s.136.

⁴² Andrew Heywood, s.245

⁴³ Özlem Özdemir, “İki Sistemli Kuram Olarak Sosyalist Feminizm”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2017, (ss. 395-414) s.399

hakimiyetinde toplanmıştır. Artı-değerin yoğunlukla erkek egemenliğinde olması, onu servet ve mülk sahibi haline getirmiş, böylece kadın üzerinde büyük bir ekonomik güç elde etmesini sağlamıştır. Engels kapitalizmin erkeğe sağladığı özel mülkiyetin anneliği ortadan kaldırdığını ifade etmekte ve bu durumu da kadın cinsiyetinin yenilgisi olarak tarif etmektedir.⁴⁴ Farklı milletten, sınıftan veya toplumsal kesimden kadınların, cinsiyetlerinden dolayı kaynaklanan ortak sorunlar ve gördükleri baskılar onları ortak bir kadın hareketinin parçası haline getirirken, aralarındaki toplumsal farktan kaynaklanabilen içsel sorunlar ise kadın hareketinde ne amaçla yer alacaklarını belirleyebilmektedir. Sosyalist feminizm, sınıfsal farkla mücadele etmenin yanında, her toplumdaki, sınıftan ya da etnisiteden kadını kapsama alanına alacak şekilde kadın hareketini oluşturmayı hedefler.⁴⁵

Ayrıca Marksist Feminizm, daha önce bahsettiğimiz savaş dönemindeki gibi kadın istihdamlarına da savlarında yer vermektedir. Daha önce yer verildiği üzere II. Dünya Savaşı dönemindeki gibi durumlar için kadınlar “*bir işçi ordusu stoğunu*”⁴⁶ oluşturmakta ve üretimde savaş dönemlerindeki gibi özellikle silah sanayide artışa ihtiyaç olduğu durumlarda kadınlar istihdama katılmaya yönlendirilmekte, ihtiyaç giderildiğinde ya da ekonomik krizlerde eski hayatlarına geri döndürülmektedir. Ancak savaş sonrası dönemde erkeklerin istihdamına “tehdit” oluşturduklarından, kadınların ev içindeki sorumluluklarına geri dönebilmesi ya da dönmeye zorlanması için normal standartlardan daha düşük şartlara tabi tutulmuştur.

Marksist feminizme göre, tüm diğer hakkı yenenler gibi kadınlar da ancak bu döngüden kurtulup, sosyalist sistemin gereklilikleri uygulandığında, ekonomik özgürlüğünü elde etmiş bir şekilde erkeklerden bağımsız olacaklardır.⁴⁷ Kısaca özetlemek gerekirse;

Sosyalist feministler, kadının ezilmesinde, sınıfın yanında toplumsal cinsiyete de yer verirler. Oysa August Bebel, Clara Zetkin, Rosa Luxemburg, Kollantai, gibi Marksistler, kadınların kurtuluşunu “kadın sorunu” olarak ele alarak komünist programın içine yerleştirdiler.⁴⁸ diyebiliriz.

⁴⁴ Andrew Heywood, s. 248.

⁴⁵ Hülya Osmanağaoğlu Bilmiş, “1988-1990 Yıllarında Dünya Değişirken Türkiye’de Sosyalist Feminizme Kaktüs’ten Bakmak”, *İstanbul Üniversitesi* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006, s.22.

⁴⁶ Andrew Heywood, s. 248

⁴⁷ Zekiye Demir, *Modern ve Postmodern Feminizm*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1997 s. 56, Aktaran: Erkan Dikici s. 526

⁴⁸ Serpil Çakır, “Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm”, *Toplum ve Demokrasi*, Cilt 2, Sayı 4, 2008, (ss. 185-196) s.186

Radikal feminizm ise, kadınların toplumdaki yerinin eşit olmamasının nedeni olarak kadınları üretimden uzak tutan ve onları kendi özel alanlarında yaşamaya zorlayan ataerkil sistemin olduğunu belirtir.⁴⁹ Radikal feminizm, Marksist/Sosyalist feminizme kıyasla, istihdam ortamındaki eşit olmayan gelir dağılımını direkt değil, dolaylı yoldan ele almakta ve daha çok ortamdaki toplumsal cinsiyet normlarına dayalı cinsel tacize vurgu yapmaktadır. “Özellikle iş yerindeki cinsel tacizin erkeklerden ziyade kadınlara yapıldığı, bu durumda kadınların işten ayrılma kararı vermelerine sebep olduğu ifade edilmektedir.”⁵⁰

Radikal Feminizm 1960 ve 1970’li yıllarda, ataerkilliğin sadece siyaset, ekonomide ve kamusal hayatta değil, özel hayata da etkisi olduğunu belirtmektedir. Bu eğilime, Simone de Beauvoir’ın çalışmalarından esinlenerek Eva Figes ve Germaine Greer gibi radikal feministler tarafından geliştirilmesi sağlanmıştır.

Ancak ABD’li yazar Kate Millett (doğ. 1934) ve Kanadalı yazar Shulamith Firestone (doğ. 1945) gibi yazarların çalışmaları ile radikal feminizm, yerleşik liberal ve sosyalist geleneklerden ayrı duran sistematik cinsel baskı teorisi geliştirebilmiştir.⁵¹

Radikal Feminizm, kadının toplumdaki ve ev içindeki baskı altında kalışlarını toplumsal cinsiyet yapısıyla bağdaştırmakta ve bunun kapitalist sistemin değil de ataerkil toplumun sonucu olduğunu vurgularlar. “Kate Millett’e göre aile, gençleri ataerkil ideolojinin rol, mizaç ve statü kategorilerince öngörülen tutumlarla beraber toplumsallaştırmaktadır.”⁵² İşte tam da bu durumda “aile” kavramı devreye girmektedir.

Radikal feminist akım, aile kavramını, ataerkil sistem içerisinde erkek egemenliğini sağlamak amacıyla kadınları erkeklere hizmet etmeye şartlandıran bir kurum olarak betimlemektedir. Aile içinde kadının sorumluluklarının daha yoğun olması, kadının kamusal ve sosyal alandan soyutlanmasına sebep olmaktadır. Radikal feminizm, toplumda bireysel özelliklerin sınıflandırılma şekillerinden ziyade, toplumun bu özellikleri nasıl dayatmaya çalıştığıyla ilgilenmektedir. “Radikal feminist analizde ‘belli özellikleri olan kişilere nasıl muamele edilmelidir?’ gibi bir ahlaki sorgulamanın

⁴⁹ Gül Aktaş, s 63

⁵⁰ Meltem Atan, s.9

⁵¹ Andrew Heywood s. 250

⁵² Erkan Dikici, s. 529

yerini “bu özelliklerin belli şekillerde ele alınmasını hangi tahakküm ilişkileri doğuruyor?” gibi bir siyasi sorgulama alır.”⁵³

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüştürülmesi adına iki temel çözüm üretilmiştir. Bunlardan ilki; toplumsal cinsiyetin tamamen ortadan kaldırılması, diğer fikir ise yeni temellerle tekrar kurulmasıdır. Eğer toplumsal cinsiyetin ortadan kaldırılması söz konusu ise, toplumsal yapı olarak da toplumsal cinsiyetin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet kavramı, mevcut düzende üremeye dayalı toplumsal pratiklerin bölüşülmesiyle ilgilidir.

Ortadan kaldırılması ise bu bağların koparılmasının sonucudur.⁵⁴ Özetle toplumsal cinsiyet, bireyin doğduğu andan itibaren sahip olduğu cinsiyete göre toplum tarafından diretilen bir roller bütünüdür. Andrew Heywood daha iyi anlaşılabilmesi için şu şekilde bir karşılaştırma yapmıştır;⁵⁵

Tablo 1: Radikal Feminizm - Liberal Feminizm Karşılaştırması⁵⁶

Radikal Feminizm	Liberal Feminizm
Kadının özgürleşmesi (emancipation)	Kadının Özgürlüğü
Ataerkillik	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği
Kız Kardeşlik	Bireysellecilik
Kişisel siyasîdir	Geleneksel Siyaset
Özel Alanı Değiştir	Kamusal Özel Ayrımı
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Kamusal Alana Giriş
Cinsiyet Siyaseti	Eşit Haklar / Fırsatlar
Devrimci Değişim	Reform / Aşamacılık
Bilinç Yükseltme	Siyasi Eylemcilik

⁵³ Engin Arıkan, “Feminist Düşünce ve Feminist Hukuk İçin Radikal Bir Kılavuz: Catharine A. Mackinnon”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, 2019, (ss. 661-684), s. 672

⁵⁴ Adem Palabıyık “Toplumsal Cinsiyete Sosyolojik Bir Yaklaşım: Ortadoğu’nun Halleri”, *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, Sayı 63, 2013, (ss. 225-257) s.228

⁵⁵ Andrew Heywood, s.252

⁵⁶ Andrew Heywood, s.252

1.2. Uluslararası İlişkiler Disiplininde Feminizm

Kadının statüsündeki düşüşün Doğu-İslâm toplumlarına özgü olmadığı, Hıristiyan Batı toplumlarında da benzer bir durum yaşandığı ifade edilmektedir. Ancak, Batı toplumlarında tarımsal ekonomiden ticaret ve sanayi ekonomisine geçişle birlikte, Rönesans ve Aydınlanma süreçleriyle bireysel haklar, özgür düşünce, akıl ve bilime dayalı toplumsal-siyasal felsefelerin geliştiği belirtilmektedir. Bu evrim, kadının toplumsal statüsünün yeniden yükselmesine katkıda bulunmuştur.

Endüstri devrimi ile birlikte kadınların emek piyasasında daha faal bir şekilde yer almaya başlaması, kadının toplumsal statüsünün iyileşmeye başladığına işaret eder. Ancak, metin aynı zamanda binlerce yıllık erkek egemen kültürün aşılmasının kolay olmadığını ve bu mücadele için uzun bir sürenin gerekebileceğini vurgular. Yine de bu süreç başlamış ve kadın hakları için mücadele yolunda adımlar atılmıştır.⁵⁷

Antik Yunan şehirlerinde ve özellikle Atina polisinde kadınlar siyasetin içinde yer alamıyorlardı. Atina’da soyluların, yoksul köylülerin, atlı sınıfın, zanaatkârların, toprak sahiplerinin; eşleri, kızları, kız kardeşlerinin siyasal ve toplumsal alana dâhil edilmedikleri, evlerinde kapalı bir yaşam sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Antik Atina Kadınları siyasi haklardan mahrum bırakılmışlardı. Bazen kadınlar için günlük hayat politikadan daha önemli olabilmiştir ya da önemli olmasını sağlayan, toplumda egemen olmuş ataerkil yapıydı.⁵⁸

Kadınları değersizleştiren yasalar dışında erkeklere daha çok haklar tanınmıştı. Siyasi haklar, eğitim hakkı ve bunun dışında erkeklere evlilik şartı için çeyiz ödemek zorundaydı Atina kadını. Atina’da evlilik çağına gelen bir kızın babası ona koca arıyordu. O dönemde erkeklerin kadınlarla evlenmelerine kadınlara verilmiş bir şeref gözüyle bakılıyordu. Kızlar eğer evlenmek istiyorlarsa “drahom”ları (belirlenen bir para miktarı) olmak zorundaydı. Olmayanlar evlenemiyordu. Erkek, kadının sadık olmadığından şüphe duyarsa onu boşayabiliyordu. Ancak bununla birlikte çeyizine ve çocuklarına el koyabiliyordu. Tüm bu zor şartlara kadınlar katlanıyorlardı. Dış dünyayla

⁵⁷ İhsan Şerif Kaymaz, “Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 12, Sayı 46, 2010, (ss.333-366) s.336.

⁵⁸ Merve Baran, “Antik Yunan Toplumunda Kadının Gündelik Yaşamdaki Rolü: Atina ve Sparta Karşılaştırılması”, *Genç Akademisyenler Sempozyumu*, 2017, (ss. 10-23) s. 9

bağlantıları neredeyse yok denecek kadar azdı. Buna rağmen giyim kuşam ve bakımlarını yapabilme şansları vardı.⁵⁹

Feminist teorinin, uluslararası ilişkiler alanında ele alınılmaya başlanması, 1960 ve 1970'li yıllardaki II. dalga feminizmin aktivizmiyle meşalesi yakılmıştır. Fakat bu yöndeki çalışmaların oturmaya başlaması 1980'lerin sonunda dünya üzerindeki güç dengelerinin değişmesiyle başlamıştır.

Soğuk Savaş bitimiyle, yıllar boyunca yerleşmiş olan güç dengesi yeni bir hal almış ve uluslararası ilişkiler alanında dinamiği değişmiş ortamdaki uluslararası politikaları anlayabilmek ve aktarabilmek için yeni teoriler ve yaklaşımlar üzerinde çalışılma gereği duyulmuştur. *“Doğu-Batı ayrımına dayanan askeri ve ideolojik sınırların ortadan kalkması, güvenlik konularının yanı sıra, farklı uluslararası ilişkiler sorunlarının ve yaklaşımlarının ortaya çıkmasına ve irdelenmesine neden olmuştur.”*⁶⁰

1990'larda feminist akademisyenler, meydana gelen çatışmaların kadınları ve erkekleri nasıl farklı şekilde etkilediğini incelemeye başlayarak erkek egemen uluslararası ilişkiler alanında yer edinmeye başlamışlardır. Feminizm, uluslararası ilişkiler disiplininin pek çok konuda bir parçası haline gelmiştir. Feminist teori, geleneksel uluslararası ilişkiler kavramlarını kendi açısından ele almakta, bu alanda çerçevesine uygun yaklaşımlar sunarak disiplinde akademik ve karar merci olarak yer alma sürecine girmektedir.⁶¹

Feminist uluslararası ilişkiler teorilerinin önde gelen ismi Cynthia Enloe, Muz, Plajlar ve Üsler eserinde basit ama anlamlı sorudan yola çıkarak bu konuya yer vermiştir: Kadınlar nerede?⁶² Enloe, bu soru aracılığıyla kadınların uluslararası politikada, ev hizmetçisi, diplomasi temsilcisi eşler ya da askeri üslerdeki seks işçiliği gibi roller dışında ne kadar yer “açıldığına” dair konuya açıklık getirmek istemiş ve politikadaki aktif kadın katılımının büyük eksikliğine parmak basmıştır. Feminist akademisyenler sadece kadınların değil, toplumda marjinalleştirilmiş ve klasik akımlar tarafından göz ardı edilmiş grupların da sesi olmayı amaçlamıştır. Feminist bir dış politika benimseyen

⁵⁹Merve Baran, s.16.

⁶⁰ Muhittin Ataman, s.7

⁶¹ Muhittin Ataman, s.06

⁶² Caroline Leprince, Cassandra Steer, “Introduction: Bringing Feminist Perspectives to the Forefront of International Security Studies”, (Ed.): Caroline Leprince, Cassandra Steer, İçinde: *Women, Peace and Security: Feminist Perspectives on International Security*, McGill-Queens's University Press, London&Chicago, 2021, (pp. 3-18) p. 6

devletler, dış politikalarını genişleterek ve derinleştirerek, farklı anlatıları ve uluslararası toplumdaki kadınların ve diğer dışlanmış grupların farklı ihtiyaçlarını dikkate alan daha geniş katılımları dahil edebilirler.⁶³

Feminizmin tarafından en çok sorgulanan kavramlardan biri de klasik güvenlik kavramıdır. Güvenlik kavramının öznesi olarak devlet yapısını ele almamakla birlikte, kavramı birey ve toplum düzeyine getirmektedir. Feminist teoriler güvenlik kavramının genişletilmesine yardımcı oldu ve daha önce güvenlik söyleminde görünmeyen bireylerin deneyimlerine dikkat çekerek onu daha kapsayıcı hale getirdi.⁶⁴ Güvenlik meselesi hem ulusal hem de küresel düzeyde genişletilmeli, öncelikli olarak bireyin güvenliği sağlanmalıdır.

1990'lı yıllardaki kaotik ortam insanları, kimlik, ırk, kültür, etnik unsur vb. konularında yoğun bir şekilde aktivizme yönlendirmiş ve akademik alanda da yerini almıştır.⁶⁵ 1980 ve 1990'lı yılların kaotik ortamda çatışmaların ve göç dalgalarının artmasıyla birlikte insan hakları konusu daha da gündem olmuştur. Bu dönem, cinsiyet, çevre, uyuşturucu ticareti, ekonomik küreselleşme, nüfus sorunları ve etnisite gibi faktörleri ön plana çıkaran ve uluslararası ilişkilerde çoğulcu bir yaklaşımı beraberinde getiren bir eğilimi işaret etmektedir.⁶⁶

Toplumsal hafıza kavramını kullanarak, kadınlarla ilgili oluşturulan toplumsal normların zaman içinde uygulamalarda da etkili olduğunu ifade etmektedir. Antik Yunan toplumunun savaşçı yapısının, erkeklerin kadınlara öncelenmesine yol açtığı ve bu nedenle eğitim konusunda da farklılaşmanın ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, Antik Çağ'da erkek çocuklarının savaşçı olarak yetiştirilirken, kız çocuklarının genellikle ev kadınlığı ve annelik konusunda yetiştirilmesinin, kızların erken yaşlarda evlendirilmesinin normalleştirildiği ifade edilmiştir.⁶⁷

⁶³ Karin Aggestam, Annika Bergman-Rosamond, "Swedish Feminist Foreign Policy in the Making: Ethics, Politics and Gender", *Ethics & International Affairs*, Vol. 30, No. 3, 2016, (pp. 323-334) p. 327

⁶⁴ Caroline LePrince, Cassandra Steer, p.6

⁶⁵ Gün Taş, s.172.

⁶⁶ Muhittin Ataman, s. 7

⁶⁷ Derya Karaaslan, "Antik Yunanda Kadın Olmak", *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2004, (ss. 159-174) s.162

2. FEMİNİST DIŞ POLİTİKA

Feminist Dış Politika, son yıllarda başta İsveç olmak üzere birkaç ülke tarafından da benimsenmesiyle dikkatleri çekmeye başlayan bir konsepttir. FDP'nin temel amacı kadınların ve toplumda marjinalize edilmiş diğer grupların, sadece iç politikada değil, dış politikada da katılımlarının sağlanması ve seslerinin duyurulmasıdır. Dış politikada ve bunun da beraberinde güvenlik politikalarında cinsiyet eşitsizliklerini gidermeyi ve eşitliğe teşvik etmeyi amaçlar. Feminist teori, diğer bir yandan dış politika analizini insan hakları, çocuk hakları, çevre sorunları, globalleşme, azınlık hakları gibi *low politic* olarak görülen konuları üzerine yapmakta, karar mekanizmalarında da bu konuların öncelikli olarak işlenmesini hedeflemektedir.⁶⁸

Feminist dış politikaya dair kesinleşen herhangi bir tanım yoktur. Akademisyenler, bu politikayı benimseyen ülkeler üzerinden feminist dış politika analizi açısından değerlendirmektedir. FDP, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kadınların uluslararası ilişkilerdeki karar mercilerinde daha faal yer almasını amaçlamakta fakat sadece katılımı da yeterli bulmamaktadır. Katılım kadar, FDP şartlarının da sağlanması da önemlidir. Enloe'ya göre bu türdeki amaçsız bir katılım, yalnızca kadınları ataerkil sistemin içerisine öylece atmak anlamına gelmekte ve sonuç olarak eşitsizliği ve şiddeti kamçılayan temel cinsiyet normlarına meydan okunmada başarısız olmaktadır.⁶⁹

Feminist dış politika ile, idealist bir ayrılıkçı bakış açısının aksine, alternatif kapsayıcı bakış açısı taşınmaktadır. Bu analiz neo-realist çerçeveye genişletilmiş bir tanım sağlamaktadır. Feminist dış politika, toplumun tüm fertlerini kapsamayı ve çeşitliliğe değer vermeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, ataerkil ve geleneksel olarak dış politikayı eleştirir ve çerçevesini bu eleştiriler kapsamında oluşturur. Böyle bir durumda parmak basılan ilk nokta ise az önce bahsedilen dış politikada temsil konusudur.

Kadınların kamusal yaşamda, özellikle de siyasi temsilciler olarak yükselişinin, hükümet gündemlerinde toplumsal cinsiyeti daha kapsayıcı politikalara ve kadın vatandaşların endişelerine daha fazla kamu hizmeti duyarlılığına yol açtığına dair giderek artan kanıtlar var.⁷⁰

⁶⁸ İlkin Tuğçe Biter, "Uluslararası İlişkilerde Feminist Dış Politika Söylemi ve İsveç Örneği", *Alternatif Politika Dergisi*, Cilt:9 Sayı:3 2017, (ss.495-524), s.497.

⁶⁹ Victoria Scheyer, Marina Kumskova, "Feminist Foreign Policy: A Fine Line Between "Adding Women" And Pursuing A Feminist Agenda", *Journal of International Affairs*, Vol. 72, No. 2, 2019, (pp. 57-76) p. 60

⁷⁰ Sylvia Bashevkin, "Numerical and Policy Representation on the International Stage", *International Political Science Review*, Vol. 35, No. 4, 2014 (pp. 409-29) Aktaran: Karin Aggestam, Jacqui True,

Sadece kadınların değil toplumda marjinalize edilmiş gruplar-örn. LGBTQ- dış politikada temsilini amaçlayan FDP, bu grupları hesaba katarak ulusal çıkar kavramını yeniden tanımlama yoluna gitmektedir. Devletin çıkarlarını ulusal çıkar olarak gözler önüne seren klasik realist uluslararası ilişkiler politikalarının aksine FDP, bireylerin çıkarlarını önemser. FDP çalışmalarında özellikle sesleri geleneksel dış politika analizinde ve uluslararası ilişkilerde dikkate alınmayan kadınları ve bireyleri hesaba katmaktadır.⁷¹

Cyntia Enloe, eserinde kadınların diplomat eşleri, *first lady* veya sekterler olarak uluslararası politikada bunlar gibi daha çok göz ardı edilen rollerde yer aldığına dikkat çekmektedir.⁷² FDP kadınların dış politikada yer almasıyla ataerkil sistemin gerekliliklerine karşı koymaya çalışmaktadır. Ancak kadınların daha aktif ve daha fazla fark yaratacakları rollerde dış politikaya katılımı, her zaman FDP amaçlarına hizmet etmeyi garantilememektedir. Çatışma çözümlerinde ve barış çalışmalarında yer alan kadınlar ataerkil militarist sistemi içerisinde yer alabilmekte ve meslektaşlarının arasında öne çıkabilmek için ataerkil sisteme ayak uydurabilmektedir.⁷³

Gösterişli kadınlar genellikle erkeksi normlara ve senaryolara göre hareket eden ve uyum sağlayan kişiler olarak tasvir ediliyor ve dış politika alanına hâkim olma eğiliminde olan erkek güç yapıları tarafından tercih ediliyor.⁷⁴

Feminist dış politikanın, geleneksel dış politikadan ayrılan diğer bir yanı ise güvenlik konusunda oluşturduğu eleştirel çerçevedir. Güvenliğin baş aktörü olarak devletin ve devletin çıkarlarının konulduğu klasik güvenlik kavramına karşı 1980'lerde güvenliğin ana merkezine bireysel güvenliği ve çıkarları alan eleştirel kavramlar ortaya çıkmıştır.⁷⁵

Kadın Enstitüsü'nün çalışmaları, feminist hareketten ve özellikle bu konuda uzmanlaşmış kadın gruplarından gelen seslerle birlikte, toplumsal farkındalığın artırılmasında ve kadına yönelik şiddetin kesinlikle Devlet Örgütler Ağı Cinsiyete

“Gendering Foreign Policy: A Comparative Framework for Analysis”, *Foreign Policy Analysis*, No. 16, 2020, (pp. 143-162) p. 152

⁷¹ Karin Aggestam, Annika Bergman-Rosamond, Annika Kronsell, “Theorising Feminist Foreign Policy”, *International Relations*, Cilt 33, Sayı 1, 2019 (ss. 23-39) s. 31-32

⁷² Cyntia Enloe, *Bananas, Beaches and Besses: Making Feminist Sense of International Relations*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, Londra, 2014, s. 174-211

⁷³ Scheyer, Kumskova p. 60

⁷⁴ Karin Aggestam, Jacqui True, “Gendering Foreign Policy: A Comparative Framework for Analysis”, *Foreign Policy Analysis*, No. 16, 2020, (pp. 143-162) p. 147

⁷⁵ Gökhan Telatar, “Göç ve Güvenlik: Kavramsal ve Teorik Olarak Bir Analiz”, (Ed.) Gökhan Telatar, (Ed.) Umut Kedikli, İçinde: *Uluslararası Göç ve Güvenlik*, Nobel Yayınları, Ankara, 2019, (ss.7-34) s.14

Dayalı Şiddete Karşı Feministler (2002'de kuruldu) kadın hareketine hem protesto kampanyalarını hem de bilgilerini (çeşitli konularda, ama özellikle şiddetle ilgili) giderek artan sayıda insana yaymak ve iletmek için bir hoparlör sağladılar.⁷⁶ Fakat, 21. yüzyılda hala iç ya da dış politika karar mevkilerinde kadınların sayısının oldukça az olduğu, yer alanların ise erkeklere kıyasla daha az etkili rollerde ya da yardımcı pozisyonlarında görev aldıkları gözlemlenmektedir.⁷⁷ Yakınımızdan bir örnek vermek gerekirse, Türkiye'de ekonomi, savunma, dışişleri ya da adalet bakanlığı gibi daha gündemde kalan görevler yerine, sadece sosyal ve aile hizmetleri bakanlığı görevinde kadın siyasetçilerin rol alması eleştirilmektedir. Bunun temel nedeni olarak, kadınlara ve erkeklere belirlenen toplumsal rollerden kaynaklandığı gösterilmektedir.

2.1. Güvenlik Kavramı

Tanımı, farklı düşünce akımlarına göre şekil alan güvenlik kavramı, uluslararası ilişkiler disiplindeki temel konularından biridir. Uluslararası İlişkiler disiplininin güvenlik kavramı birçok siyaset ve uluslararası ilişkiler akademisyenleri tarafından ele alınmakta ve tartışılmaktadır.

Savaşta yer alan ve almayan kişilerin, savaş sebebiyle maruz kaldıkları acıların hafifletilmesi ve bireylerin onur ve saygınlıklarının korunması amacıyla, bu alanda bazı önlemlerin alınarak sürecin insanî bir şekilde ilerlemesi, devletlerin ulaşmak istedikleri amacın başında gelmekteydi.

Öncelikle, İsviçre hükümetinin girişimleri sonucunda 1864 yılında Cenevre'de düzenlenen konferansla, savaş alanında yaralananlar için yapılması gerekli sağlık yardımı ile alakalı bir sözleşme imzalanmıştır. "Cenevre Sözleşmesi" adı verilen bu sözleşmeye, tüm dünya devletleri katılmıştır. Fakat, II. Dünya Savaşı sonunda bu sözleşmenin de yetersiz olduğu anlaşılmış ve 1949 yılında İsviçre Hükümeti tarafından Cenevre'de tekrar bir konferans düzenlenmiştir. İmzalanan anlaşmalar sayesinde konferans amacına ulaşmayı başarmıştır.

⁷⁶ Ana Amado Piquero, Sonia Cabrero del Amo, Eva de la Peña Palacios, Laura Feal Sánchez, Marta Garchitorea González, Marina González Acevedo, Isabel Mahillo Aguilar, Susana Martín Gijón, Edurne Monreal, Garcés, Guiomar Montes Román, Beatriz Rubio Sevilla, Marga Sanmartín Camacho, Sara Santano Talavera, *TÍTULO: Historia del Feminismo en España*, Octubre - 2011, (pp13-14).

⁷⁷ Çiğden Aydın Koyuncu, "Dış Politika Karar Verme Mekanizmalarında Kadının Yeri", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 44, Sayı 4, 2011, (ss.99-120) s.118.

I. Dünya Savaşı, kullanılan savaş tekniklerinin o güne kadar görülmemiş nitelikte yüksek derecede zarar içeren bir potansiyele sahip olduğunu göstermiştir. 1925 ve 1929 antlaşmaları, zehirli gazlar, hava bombardımanları ve yüz binlerce kişinin savaşlarda esir olarak bulundurulması neticesinde, bu gelişmelerin engellenmesi amacını taşıyan çalışmalardır.

I. Dünya Savaşı bitimine doğru, savaşa dahil olan tarafların neredeyse tamamının barış talep etmesiyle, dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson, barışın hangi unsurlar üzerine inşa edileceği konusunda, 1918 yılında ‘Wilson İlkelerini’ dünya gündemine sunmuştur.

Belirlenen bu ilkelere göre, savaş neticesinde yapılacak olan barış antlaşmaları açık diplomasi esasına dayanarak aleni bir şekilde gerçekleştirilmeli, silahlanmalar karşılıklı olarak azaltılmalı, bu amaçla devletler birbirine güvence vermeli, tüm devletlere siyasi bağımsızlık ve toprak bütünlüklerinin muhafazasını güvence altına almak amacıyla uluslararası bir örgüt kurulmalıdır.”⁷⁸

Milletler Cemiyeti fikri, henüz I.Dünya Savaşının devam ettiği yıllarda yeni bir fikir olarak ortaya çıkmıştır. Savaşın bitimiyle dünya genelinde etkili olacak yeni bir düzen için son bir uluslararası örgütün varlığının gerekmesi, ilk defa ABD Başkanı Woodrow Wilson tarafından 1917’de dile getirilmiştir. Wilson İlkeleri adıyla yaygınlık kazanan 14 ilke içinde Milletler Cemiyeti’nin kurulması da bir ilke olarak yer almıştır. 14.ilke özel antlaşmalarla, güçlü ya da güçsüz her türlü devletin, siyasi yönden bağımsızlıklarını sağlayıp koruyacak ve toprak bütünlüklerini birbirlerine karşı güvenceye alacak bir uluslar birliğinin oluşturulmasını öngörmekteydi.

1922 yılında Washington’da toplanan Deniz Silahlarının Sınırlandırılması Konferansı, bir antlaşmanın imzalanması ile sonuçlanmıştır. Bu antlaşmada, ülkeler, karşılıklı olarak diğer ülkelerin toprak bütünlüğüne saygılı olacaklarını taahhüt etmiştir. Bu antlaşmanın yanı sıra, konferansta ABD, İngiltere, Fransa, Japonya ve İtalya, deniz silahlarının kullanımı konusunda, bu silahların kullanımını sınırlayan bir antlaşma imzalanmıştır.

Güvenlik kavramının bu denli farklı teorisyenler tarafından ele alınmasının temel amacı, tarih boyunca uluslararası ortamda yaşanan krizler doğrultusunda “kimin

⁷⁸ Bilge Yetkin, Milli Türk Fırkası’nın Sesi İfham Gazetesi’nin Mütareke Dönemi’ne Bakışı (1919–1920), (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), s.21

güvenliği” sorusuna cevap bulmaktır. Uluslararası ilişkiler disiplinde güvenlik kavramı üzerine çalışan akademisyenler arasında, öncelikli olarak devletin güvenliği mi yoksa bireylerin güvenliği mi ele alınmalı konusunda fikir ayrılığı bulunmaktadır. I. Dünya Savaşı’nın sonucunda sosyal ve ekonomik alanda da büyük hasarlar gün yüzüne çıkmış, bunların çözümü içinse barışçıl bir çözüme ulaşma yolunda bireyin güvenliğini merkezine koyan güvenlik anlayışı benimsenmiş, ancak ikinci bir dünya savaşının patlak vermesiyle bu anlayışın işlevselliği eleştirilmiştir.⁷⁹

Disiplinde çoğu akademisyen tarafından merkeze oturtulan realizm, uluslararası ortamda devletler arasındaki güç ve çıkar yarışı doğrultusunda güvenlik kavramına farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Uluslararası ortamda sistemin işleyişi için devleti temel aktör olarak konumlayan realist düşünce, güvenlik konusunda II. Dünya Savaşı sonrası devletin güvenliğini öne çıkarmaktadır. Soğuk Savaş dönemi güvenlik çalışmalarıyla ilgilenen akademisyenler askeri güç melesini *high politic*, bunun dışında yer alan konuları ise *low politic* kategorisine koymaktaydılar.⁸⁰ Soğuk Savaş’ın etkisi ve dış saldırı tehditleri altında yaşanan o dönemde, ulusal çıkarın yegâne temeli ulusal güvenlik anlamına geliyordu.⁸¹ Güvenikleştirme yaklaşımı öznel bir pratik olmamakla birlikte, bu yaklaşıma göre bir sorunun olağanüstü tedbir gerektirecek şekilde tehdit olarak tanımlanması nesnel bir durum değildir.⁸² Kısacası herhangi bir sorunun bireylerin öznel fikirlerinden yola çıkılarak tehdit olarak tanımlanmasıyla güvenikleştirmenin temelleri açıklanamamaktadır.

II. Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle uluslararası hukuk ve barışı ve refahı sağlaması beklenen ve tarafları ortak paydada -ki bu barıştır- buluşturmayı amaçlayan Milletler Cemiyeti gibi uluslararası örgütlerin işlevselliği sorgulanmaya başlamıştır. Gelişen bu yeni ortamda realist teorisyenler, ulusal çıkar yolunda caydırıcı güç olarak askeri strateji, diplomasi ve devletin diğer araçları üzerine yoğunlaşmış, devlet güvenliğini bu şekilde sağlamayı amaçlamışlardır. Bu fikirlerle birlikte realizm, “*Uluslararası İlişkilerin 1945’ten sonra akademik bir disiplin olarak giderek*

⁷⁹ Selahattin Bakan; Sonay Şahin, “Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü ve Yeni Tehditler”, *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, Cilt 4, Sayı 2, 2018 (ss. 135-152) s. 139

⁸⁰ David A. Baldwin, “The Concept of Security”, *Review of International Studies*, Vol. 23, No. 1, 1997 (pp. 5-26) p. 9

⁸¹ Arnold Wolfers, “National Security” as an Ambiguous Symbol”, *Political Science Quarterly*, Vol. 67, No. 4, 1952 (pp. 481-502) p.482

⁸² Fulya Hisaroglu, “Güvenikleştirme”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, Sayı 24, 2019, (ss.1-8), s.3

belirginleşmesiyle birlikte, bu alanın tek değilse bile -özellikle çatışma ve güvenlik alanında- egemen yaklaşımı haline gelmiştir.”⁸³

Devleti başrol olarak teorik çerçevesinin merkezine yerleştiren realist akım, uluslararası sistemi anarşik ve rekabete açık olarak betimler. Bu rekabetin silahlanma yarışını da birlikte getirdiğini belirtir. Genellikler çevreleme stratejileri veya savaşa yönelik askeri hazırlık stratejileriyle ilişkilendirilen belirli bir dış politika veya güvenlik doktrinine atıfta bulunur.⁸⁴ Realistler, egemen, kendi çıkarlarını güden devletlerin oluşturduğu anarşik uluslararası sistemde savaşın her zaman bir olasılık olduğunu, bununla birlikte devletlerin bu savaştan egemen ayrılabilmeleri ve güvenliklerini artırabilmeleri için uluslararası anlaşmalardan ziyade kendi güç ve kapasitelerine güvenmek zorunda olduklarını belirtirler.⁸⁵

Güvenlik, kesin bir tanımı olmaksızın uluslararası disiplinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Buzan’ın da dile getirdiği gibi güvenlik kavramının tartışmaya açık ve oldukça muğlak bir kavram olmasından kaynaklı, üzerine birçok kuramsal görüş ve bunların arasında da fikir ayrılıkları ortaya çıkmakta, öte yandan Baldwin ise “kimin için güvenlik?” ve “hangi değerler için güvenlik?” sorularına cevap vermek temel amaç olarak ele alınırsa daha kolay bir şekilde tanımlanabildiğini belirtmektedir.⁸⁶ Güvenliği uluslararası ilişkiler disiplini kapsamında ilk olarak ele alan Arnold Wolfers’a göre kavramın nesnel tanımı “edilmiş değerlere göre yönelik bir tehdidin olmaması” durumu, Baldwin’in deyişiyle öznel olarak ise “edinilmiş değerlere yönelik bir tehdidin varlığına karşı korku taşımama halidir”.⁸⁷

İnşacı ve eleştirel yaklaşımların uluslararası ilişkiler disiplinine katkıları, güvenlik kavramını genişletmiş ve derinleştirmiştir. Kavram, devletin baş aktör olarak betimlendiği ortamda *low politic* olarak nitelendirilen çevresel faktörlerin ele alınması, insan haklarının öne çıkarılması, kamuoyunun gözetilmesi vb. durumlardan dolayı

⁸³ Mustafa Aydın, “Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 1, 2004 (ss. 33-60) s. 50

⁸⁴ Stefano Guzzini, “Realist Theories and Practice”, DIIS (Danish Institute for International Studies) Working Papers, No 8, 2017, (pp. 5-18), p. 10

⁸⁵ J. Ann Tickner, *Gendering the World Politics*, Columbia University Press, New York, 2001, p. 38

⁸⁶ Başar Baysal, Çağla Lülecı, “Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 11, Sayı 22, 2015 (ss. 61-96) s. 64

⁸⁷ Tolga Çikrikci, “Uluslararası İlişkilerde Güvenliğin Referans Nesnesi Sorunsalı: Klasikten Yeniye Kavramsal Bir Analiz”, *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, 2017 (ss. 216-234) s. 218

genişlemiş, analiz düzeyine birey, ulus ve ulus üstü faktörleri de eklendiğinden derinleşmiştir.

Çevre, nükleerleşmenin yarattığı potansiyel riskler, birey ve toplumların ekonomik güvenliği ile artan etnik çatışmalar nedeniyle gündeme yerleşen kolektif kimliklerin güvenliği gibi konular, güvenlik gündeminin derinleşmesi ve genişlemesi gereğini doğurmuştur.⁸⁸

Ortaya koyduğu eleştirel ve inşacı bir güvenlik bakış açısıyla klasik teorilerden farklı bir tanım sunan Kopenhag Okulu ise, gelenekselleşmiş ve sonradan türemiş yaklaşımlar arasında ortada yer almaktadır. 1985'te Kopenhag Üniversitesi'nde Barış ve Çatışma Araştırma Merkezi'nin kurulmasıyla temeli atılan Kopenhag Okulu, devlet merkezli geleneksel güvenlik anlayışını eleştirerek, güvenlik çalışmalarında askeri olmayan tehditlere ve bireyleri, toplumsal grupları vs. ele alarak daha geniş yer verdiği görülmektedir.⁸⁹ Kopenhag Okulu, gündemde askeri güvenlik dışındaki konuları da kapsam içine alınması açısından genişletilmesini savunmakta, ancak bir yandan da birey merkezli her konunun da güvenlik gündeminin merkezine yerleştirilmesini riskli bulmaktadır.

Waever tarafından ilk olarak ortaya atılan güvenlikleştirme teorisi; Waever'a göre, bir güvenlik tehdidinin varlığı birtakım tedbirlerin alınması gerektiğini ortaya koyar. Yeterli tedbirin alınmadığı durumlar güvenliksiz durum olarak tanımlanır. *“Kopenhag Okulu kendini geleneksel devlet-temelli güvenlik çalışmaları ve post-yapısalcı güvenlik çalışmaları arasında orta bir konumda tanımlamaktadır.”*⁹⁰ Kopenhag Okulu kendi güvenlik bakış açısını, geleneksel kuramdaki devlet merkezli güvenlik anlayışı ile sınırlandırmazken, bir yandan da bireyleri gündelik hayatını zora sokan ya da tehdit eden her olayın güvenlik tehdidi olarak değerlendirilemeyeceğinin de altını çizmektedir.

Günümüzde toplumsal hayatta oldukça önem kazanmış olan güvenlik ve suç konularının etkisi, güncel yenilikler ve gelişen teknoloji çerçevesinde sürekli değişmektedir. Bu değişimler doğrultusunda toplum güvenliği ve huzuru ön planda tutularak hayati sorumluluklar üstlenen istihbarat, oluşabilecek tüm saldırı ve tehditlere karşı önlem olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Güvenlik bağlamında, ülkeler ve

⁸⁸ Fulya Hisarlıoğlu, s. 1

⁸⁹ Nebi Miş, “Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2011 (ss. 345-381) s. 347

⁹⁰ Başar Baysal, Çağla Lüleci, s.65.

toplumların kültürel yapılarındaki farklılıklar, Uluslararası arenada çıkar çatışmalarında kullanıma açık, suistimal edilmeye elverişli ortamlar olarak görülmektedir.

Uluslararası bağlamda hâkim egemen bir gücün olmaması nedeniyle oluşan anarşi ortamında, ülkeler çıkarları için yerel alanda kültürel sorunlar yaşayan toplulukları, isyancıları, teröristleri, yerel halkı kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilmektedir. Ulusal ve Uluslararası alanda güvenliği ve huzuru sağlamak, ülke içi ve dışından gelebilecek tehditlere ve olumsuzluklara karşı koyabilmek için istihbaratın önemi oldukça arttırmıştır. Bu noktada istihbarat çalışmaları akıl ve bilim tarafından kullanılan bir alan olarak öne çıkmıştır. İstihbarat çalışmaları, karşılaşılabilecek tehditler doğrultusunda ortaya çıkabilecek ihtiyaçlar için saha çalışmalarından elde edilen bilgilerin birçok işlemde geçirilmesiyle ortaya çıkan ürünler olarak tanımlanabilir. Bu sayede uluslararası arenada sorumluluk alma ve hesap verme gibi sorunlar ile karşılaşmamaktadırlar. Suistimale elverişli olan bu durum karşısında ülkeler, yerel ve uluslararası arenada varlıklarını devam ettirmek için bazı tedbirler almak zorundadırlar. Terörizmle mücadele esnasında sadece askeri güç kullanımının tek başına yeterli olmaması, ülkelerin eylem veya tehdit durumunda öncesinden haberdar olmaları ve karar alıcılara bilgi verebilirlik kapasiteleri de mücadelenin vazgeçilmesi olmaktadır.

Buna karşılık olarak günümüzde Vekalet Savaşları, Yumuşak Güç Mücadeleleri gibi asimetrik savaş yöntemlerinin tercih edilmesi, terörizmi bir siyasal düşünce olmaktan çıkartarak bir araç haline getirmiştir. Terörizmle mücadelede hangi yöntem seçilirse seçilsin, sadece gelebilecek saldırının engellenmesi veya mevcut tehdide karşı askeri güç kullanımı ile sonuç alınamayacağı, temele inmeden sorunun çözülemeyeceği tarihteki olaylara bakıldığında açık ve net bir şekilde görülmüştür. Bu bilgilerden yola çıkılarak hem geçmişte hem de günümüzde son derece aktif ve etkili olan istihbarat faaliyetlerinin önemi ortaya çıkmıştır.

Realistler güvenliği, siyasi ve askerî açıdan devletin sınırlarının, bütünlüğünün, değerlerinin ve çıkarlarının anarşik uluslararası ortamda rakiplere veya düşmanlara karşı korunması olarak tanımlarken, Neo-realistler Hobbesçu doğa durumuna benzettikleri

sistemin anarşik yapısını vurgular.⁹¹ Kopenhag okulu ara bir yol bulmaktadır. Feminizm ise klasik güvenlik kuramlarını eleştirerek kendi güvenlik kuramını oluşturur.

2.2. Feminist Dış Politikada Güvenlik Kavramı Nasıl Ele Alır?

Feminizm, bireyin güvenliğini başa koyduğu güvenlik çerçevesini cinsiyet ekseninde oluşturmaktadır. Yani devleti baş aktör olarak alan geleneksel güvenlik kuramlarının aksine, merkeze bireyi koyar. Feminizm klasik realist kuramın *low politic* olarak nitelendirdiği insan hakları, göçmen hakları, sınır aşırı insani yardım gibi konulara güvenlik çalışmalarında büyük yer verir. Güvenlik çalışmalarında, kadınların ve kızların günlük olarak karşılaştıkları sorunların kadın hakları, kadın ücretsiz ve az ücretli emeği, kız çocuklarının eğitimi, erkelerin ve hatta maskülen olarak tanımlanan askeri ve polis güçlerin, siyasi partilerin kadınlara yönelik şiddeti gündeme getirilmemektedir.⁹²

Bloklar arası savaş çökmeye ve yeni bir sisteme yelken açılmaya başladığında, bu tür bir dinamik değişikliğin anlaşılabilmesi adına birçok disiplinde yeni alternatif çalışmalar geliştirilmiştir. Barry Buzan, sadece güvenlik çalışmalarında değil, genel olarak uluslararası ilişkiler disiplinde cinsiyete ve cinsiyet eşitsizliğine yer verilmediğini ve bu tür çalışmaların 1980'lerin ortasında ortaya çıkmaya başladığını belirtmektedir.⁹³

Bu çalışmalar, savaş, barış, güvenlik ve arabuluculuk gibi karar mekanizması alanlarda kadınların ne tür bir rol ve nasıl üstlenebileceğine dair farklı bakış açısı kazandırmak ve kadınları bu konuda teşvik etmektir. Yani kadınların karar verici mecralara katılması ve aktif olarak rol almaları beklenir. Feminist uluslararası ilişkiler teorisinde kadınların erkeklerden daha barışçıl bir doğaya sahip olduğu ve diplomasiye daha çok yatkın oldukları birçok kez belirtilmektedir. Elise Boulding'e göre, kadınlar, askeri harcamalara, müdahaleye ve çevresel sömürüye erkeklerden daha fazla karşı

⁹¹ Tickner, p. 38-39

⁹² Cynthia Enloe, *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Relations*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, Londra, 2014, p. 16

⁹³ Barry Buzan, Lene Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, New York, 2009, p. 139

çıklarlar ve silahların kontrolü üzerine durmaktan ziyade alternatif güvenlik yöntemlerini aramakla daha fazla ilgilenirler.⁹⁴

Geleneksel dış politikanın dar bakış açılı güvenlik anlayışını eleştiren feminizm “kim için, kim tarafından güvenlik?” gibi soruların sorulmasına ve cevaplandırılmasına önem vermekte ve böylece kapsamını genişletmektedir. “*Kadınları, çocukları, sivilleri, göçmenleri ve diğerlerini ne çatışma zamanlarında ne de barış zamanlarında koruyamayan faktör olan askerleştirilmiş güvenliği eleştirmektedir.*”⁹⁵

Geleneksel güvenlik çalışmaları ortaya çıkan savaşların nedenlerini ve sonuçlarını yapısal bir perspektiften incelerken, feminist akademisyenler genellikle savaşın etkisini büyük ölçüde hesaba katarak inceleme eğilimindedirler. “*Feminist akademisyenler savaşlar sırasında olup bitenlerle, özellikle de savaşın kadınlar ve genel olarak siviller üzerinde etkisiyle ilgileniyor.*”⁹⁶

Geleneksel güvenlik kavramlarını yeniden düşünmeye davet eden feminist güvenlik çalışmaları, toplumun ve bireylerin güvenliğini, güvenlik çalışmalarının merkezine koymakta ve askeri güvenliğin ne kadar yararlı olduğunu sorgulamaktadır. “*Tank ya da savaş uçağı satın almak çocukların açlıktan ölmesini önüne geçmiyor, önlenebilir hastalıkların yayılmasını durdurmuyor ya da toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti engellemiyor.*”⁹⁷

Ataerkil bir doğaya sahip olan savaşın ve güvenlik politikalarının bireylerin dolayısıyla da kadınların güvenliğine yönelik tehditlerine dikkat çeken feminizmin güvenlik analizi ve amaçları 1325 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı (2000) giriş metnindeki şu cümlelere göz atıldığında daha iyi anlaşılabilir;

Feminist akademisyenler özellikle savaşlar sırasında olup bitenlerle, özellikle de savaşın kadınlar ve genel olarak siviller üzerinde etkisiyle ilgileniyor.⁹⁸

Ataerkil bir doğaya sahip olan savaşın ve güvenlik politikalarının bireylerin dolayısıyla da kadınların güvenliğine yönelik tehditlerine dikkat çeken feminizmin bir

⁹⁴ Elise Boulding, “Focus on: The Gender Gap”, *Journal of Peace Research*, Vol. 21, No. 1, 1984, (pp.1-3), Aktaran: Barry Buzan, Lene Hansen p.139

⁹⁵ Laura J. Shepherd, “Feminist Security Studies”, (Ed.) Jill Steans, Daniela Tepe, İçinde: *Handbook on Gender in World Politics*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Birleşik Krallık, 2016 Aktaran: Scheyer, Kumskova 2019, p.62

⁹⁶ Tickner, p.48

⁹⁷ Scheyer, Kumskova, p. 62

⁹⁸ Tickner, p. 48

önceki paragrafta bahsedilen güvenlik analizi ve amaçları 1325 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı (2000) giriş metnindeki şu cümlelere göz atıldığında daha iyi anlaşılabilir;

Silahlı çatışmalardan, mülteci ya da yerinden edilmiş insanlar olarak, olumsuz etkilenenlerin büyük çoğunluğunu sivililerin, özellikle kadın ve çocukların oluşturmasına ve de savaşan güçler ve silahlı unsurlar tarafından giderek daha fazla hedef alınmalarına ilişkin endişesini belirterek ve bunun kalıcı barış ve uzlaşma sürecinde devam edecek olan etkisini kabulü, ayrıca kadınların ve kız çocukların çatışmalar süresince ve sonrasında haklarını koruyan uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları hukukunun tamamen uygulanmasının gerekliliğini yeniden teyit edilmesine karar verilmektedir.⁹⁹

Bahsi geçen kararda güvenlik politika yapıcılığında, barış sağlamada, arabuluculukta ve diğer karar mercilerinde temsili talebine çok keskin bir şekilde yer verilmiştir. Kadınların çatışmaların önlenmesi, çözümlenmesi ve barışın sağlanmasındaki önemli rollerini tanıyarak, barış ve güvenliğin sürekliliğinin korunması ve buna ilişkin çabalara kadınların tam olarak dahil edilmesi ve eşit katılımlarının önemi ve rollerinin daha çok artırılması gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁰⁰

Birey odaklı bu güvenlik anlayışı, 1994 Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Raporu'nda kapsamı açıklanması ile disipline kazandırılmış “İnsani Güvenlik” kavramını olabildiğince yansıtmaktadır.

2.3. İnsan Hakları ve İnsani Güvenlik

2.3.1. İnsan Hakları

İnsan hakları, bireyler arasında ayırım yapmadan tüm insanların doğuştan kazandığı evrensel haklardır. Hukuki ve siyasi boyutun ötesinde temelde ahlaki bir konudur. Tarihsel olarak özgürlük, eşitlik ve adalet arayışlarına dayanarak 16. yüzyıldan itibaren gelişmiştir. İnsan hakları, özgürlük, eşitlik ve adalet temellerinde sağlam bir şekilde evrim geçirmiş ve bu kavramlarla sürekli olarak ilişkilidir.

İnsan hakları, belirli bir düzenle birlikte gelen ve temel hakları içeren bir yapıya dayanır, bu hakların bekası ise insan onuru ve değeri üzerine kurulu bir düzenle sağlanır. İnsan hakları kavramı genellikle üç ana kategori altında sınıflandırılır. İlk olarak, medeni

⁹⁹ Resolution 1325 (2000) Adopted by United Nations Security Council: Women and Peace and Security (1325 Sayılı BM güvenlik Konseyi Kararı: Kadınlar, Barış ve Güvenlik), Çeviren: Sevinç Eryılmaz Dilek

¹⁰⁰ Bkz. 1325 Sayılı BM güvenlik Konseyi Kararı: Kadınlar, Barış ve Güvenlik

ve siyasi haklar bireylerin devlete karşı sahip olduğu temel hakları kapsar. Bu haklar arasında ifade özgürlüğü, inanç özgürlüğü, adil yargılanma hakkı ve örgütlenme özgürlüğü gibi unsurlar yer alır. Bu haklar, demokratik toplumlarda bireylerin etkili bir şekilde katılımını sağlar. İkinci olarak, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmeye yönelik hakları içerir.

Sağlık hizmetine erişim, eğitim, iş ve adaletli çalışma koşulları gibi unsurlar bu kategoride yer alır. Bu haklar, bireylerin insan onuruna uygun bir yaşam sürmelerini sağlamak amacıyla formüle edilmiştir. Üçüncü olarak, kolektif haklar genellikle belirli gruplara veya topluluklara ait olan hakları tanımlar. Bu, etnik, dini veya dil gruplarını içerebilir. Kültürel mirasa saygı, azınlık hakları ve kendi kaderini tayin hakkı gibi unsurlar, kolektif haklar kapsamında değerlendirilir.

İnsan hakları, bu kategoriler arasındaki etkileşim ve dengeyi gözeterek bireylerin hak ve özgürlüklerini koruma amacını taşır. Türkiye Anayasası bu bağlamda temel hak ve özgürlükleri güvence altına alarak, demokratik bir toplumun inşasını amaçlar. Ancak, bu çerçevede insan haklarıyla ilgili yaşanan bazı sorunlar, sürekli bir dikkat ve çözüm arayışını gerektirmektedir.

Geçmişten günümüze, insan hakları ve bunların bireylere sağladığı kazanımlar kapsamlı bir gelişim göstermiştir. İnsan hakları, evrensel beyannameler, antlaşmalar ve anayasal düzenlemeler gibi bir dizi hukuki belge tarafından desteklenmektedir. Bu haklar, demokratik toplumların temelini oluştururken, yaşam standartlarını iyileştirmeye yönelik çabaları destekleyerek insan onuruna uygun bir yaşamı teşvik eder. Fakat, günümüzde insan hakları konusunda hala çeşitli zorluklar ve ihlallerle karşılaşmaktadır. Bu nedenle, küresel düzeyde adaletin sağlanması ve insan hakları alanındaki çabaların devam etmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Yüzyıllar boyunca dünyanın birçok yerinde kadınların insani onurları korunmamış, haksızlık ve zulümlere uğramışlardır. Asırlardır süregelen geleneksel adet ve inançlardan kaynaklanan ataerkil sistemde erkekler hep daha çok ön plana çıkmıştır. Kadınlar dar özel alanla sınırlı kalmış toplumsal alandan soyutlanmıştır. Birçok toplumda erkeklerin yönetici pozisyonlarda bulunduğu, siyasete katıldığı ve kamusal alanda her zaman aktif olduğuna şahit olunmuştur. Kadınların ise sadece ev işleriyle uğraştığı, çocuk büyüttüğü ya da “kadınlara has olan” el işleriyle meşgul oldukları bilinen bir gerçektir. Toplumun her bir üyesinin var olan bir hakka sahip olabilmesi

anlamına gelen eşitlik ile hak kavramları birlikte ele alınabilmektedir. “*Dworkin’e göre eşit olarak davranılma hakkı eşitliğin liberal kavramı altında esas alınmalıdır.*”¹⁰¹ Bu hakkın kısıtlayıcılığı ise başka bir haktan çıkan özel şartlar ile var olabilir. Bir iktidar, liberal görüşüne ve mantığına saygı gösterirken, eşitliği ve özgürlüğü sınırlı haklı gerekçelerle uygun bir şekilde sınırlandırabilmektedir.

Erkeklerin kadınların yaptığı işi ya da kadınların erkeklerin yaptığı işi yapması oldukça olağanüstü karşılanmış ve hala -günümüzde bazı toplumlarda- karşılanmaktadır. Toplumlar tarafından her zaman kadın ve erkeğe özel belirli roller seçilmiş ve o sınırların dışına çıkılamayacağı insanlara sindirilmiştir. Kadınlar da doğal olarak bu toplumsal kalıpları yıllar boyu içselleştirmiş ve bu nesilden nesile sürekli devam etmiştir. Böylece kadınlar belirli bir alana sıkıştırılarak ve erkeklerin yararlandığı haklardan mahrum bırakılarak cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmışlardır.

Yukarıda da ele aldığımız üzere kadın hakları kavramı feministler tarafından insan haklarının bir uzantısı olarak ortaya çıkartılmıştır. Yani kadın hakları insan haklarının içinde ele alınması gereken bir konudur. Çünkü insan hakları hem erkeğin hem kadının haklarını kapsamaktadır. Ancak kadın salt biyolojik farklılığından dolayı dünya üzerinde haksızlığa uğratılması, ona verilen hakların elinden alınarak acıklı hayata mahkûm edilmesi, insan haklarının tam olarak yerine getirilmemesi sebebiyle insan haklarının yanında ayrıca kadın hakları kavramı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ilk önce insan hakları tanımı yapılması gerekmektedir. Aslına bakılırsa insan haklarının herkesçe kabul edilen net bir tanımı mevcut değildir. Ancak tüm tanımların ortak noktasını şu şekilde belirtmek mümkündür. “*Kişilerin insan olmakla doğuştan sahip oldukları siyasal iktidar karşısında cinsiyet, yaş, inanç ve düşünce farkı gözetilmeksizin eşit oldukları devredilemez haklardır*”¹⁰². İnsan hakları olması gereken en ideal hakları barındırır.

Kadın hakları erkeklerin elinde bulunan siyasi, ekonomik, sosyal tüm diğer haklara eşit bir şekilde sahip olduğu haklardır. Ancak bu haklar tüm ülkelerde bilhassa az gelişmiş topraklarda kadınlara yeteri derecede sunulmamaktadır. Haksızlıkların yanı sıra kadınlara karşı insanlık dışı davranışlarda da bulunmaktadır.

¹⁰¹ Aydın Turhan, “İnsan Hakkı Kuşakları Arasındaki Tamamlayıcılık İlişkisi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 2013, (ss. 357-368) s. 363

¹⁰² Ali Kuyaksil, *İnsan Hakları Kavram, Tarihçe, Korunması ve Geliştirilmesi*, Simurg Kitabevi, İstanbul, 2012, s.21

Korkunç olan ş u ki kadınlar hatta bazı temel haklarından yoksun bırakılmaktadırlar. Örneğin bazı ülkelerde hala kadın sünneti yapılmaktadır. Ortalama 80 milyondan fazla kadın bu vahşice adeta maruz bırakılmaktadır. Savunmasız olan mülteci kadınlara tecavüz edilmekte cinsel istismar uygulanmaktadır. İnsan kaçakçı örgütlerin sayısız kadın ticareti çoğu ülkeye yayılmış durumdadır. BM tahminine göre bu örgütler bu ticaretle yıllık 8 ya da 9 milyar dolar kar etmişlerdir. Her türlü yaştaki kadın cinayetleri ve taciz olaylarının ardı arkası kesilmemektedir.

Kadınların insan haklarını korumak ve güvence altına almak için yetersiz kalsa da birçok adımlar atılmıştır ve atılmaktadır. Özellikle 1945 Birleşmiş Milletler Kurumunun kurulmasıyla birlikte kadınların statüleri iyileştirilmeye ve hukuki konumları düzenlenmeye başlanmıştır. BM’de ele alınan diğer bütün konuların yanında kadın hakları da önemli bir mevzu haline gelmiştir ve bu yönde geniş faaliyetler uygulanmıştır. 8 Nisan 1978’deki Avrupa Zirvesi sonucu ortaya çıkan “Demokrasi Bildirgesi” ile Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Komisyon, devlet ve hükümet başkanları Ortak Bildirgeye katıldıklarını ifade ederek temel insan haklarına saygı gösterdiklerini açıklamışlardır.¹⁰³

Her bir konferans bir önceki konferanstaki eksiklikleri gidermeye çalışmış, yeni çözümler üretilmiştir. İlk konferansta uluslararası ve milli düzeyde uygulanmak üzere 1975-1986 tarihi arasında kadınlara karşı ayrımcılığı engellemek, kadın konumunu güçlendirmek gibi konularda Girişim Planı sunulmuştur. İkinci Kopenhag konferansı kadınlara karşı cinsel ve aile içi şiddet konusuna ilk kez değinilmesi açısından önem taşımaktadır. 157 ülkenin toplanmasıyla beraber kabul edilen üçüncü konferans kadının statüsünü eskisine göre daha da geliştirmek açısından önemlidir. O güne kadar en büyük konferans olarak bilinen 1995 Pekin konferansındaki Pekin Eylem Programı çerçevesinde hususi ve umumi hayatın bütün alanlarında kadınların katılımının engellerini önlemek, onları her alanda güçlendirmek doğrultusunda girişimde bulunulmuştur.

Birleşmiş Milletlerin kadınlarla ilgili ilk yaptığı uluslararası konferans 1975 senesinde Meksika’da olmuştur. İkinci konferans 1980 yılında Kopenhag’da, üçüncü

¹⁰³ Haydar Efe, “Avrupa Birliği’nde İnsan Haklarının Gelişimi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 5, 2010, (ss. 47-67) s.55

konferans 1985 tarihinde Nairobi’de ve büyük önem taşıyan dördüncü konferans 1995 senesi Pekin’de gerçekleştirilmiştir.

Bir insan olarak ona karşı genel bir manevi hak olan "insan hakkı" her insan için haklı sebeplerle öncelikli bir talep olarak tanımlanabilir çünkü insanın hak ettiği bir aşağılık muamelesi meselesidir. İnsan hakları bir ülkede yaşayan insanların yaşadıkları ülkede tabi oldukları anayasa ve kanunlarda tanınan hak ve özgürlüklere ek olarak tüm insanlar için tanınması gereken hak ve özgürlüklerin tanımıdır. Bundan dolayı insan hakları kavramı var olan hakların en kapsamlı halidir. Bu haklar, kendi başına bir insan olarak varlığının değerinden kaynaklanmaktadır. Bu hakları korumak ve geliştirmek her insanın doğal hakkıdır. İnsan hakları iddiası siyasi bir iddia gibi görünse de içeriği ahlakidir çünkü insan haklarının koruduğu temel değerlerin kaynağı insanın kendi değeridir.

İnsanın değerinden anlaşılması gereken, bir tür olarak insanın özel konumu diğer varlıklarla ilişkisi bakımından insani olmayan her şey yani insanın varoluştaki özel durumudur. İnsan hakları, pozitif hukukta yer almayan yazılı olmayan haklardır. Verilen haklar değil, devletten önce hukuken var olan haklardır. İnsan haklarının pek çok özelliği ve insan hakları örgütlerine farklı yaklaşımları vardır ve bunların hepsi küresel olarak insan haklarını korumayı amaçlamaktadır. Cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi ve kadınların neredeyse her alandaki sorunlarını ele alarak haklarını koruması için oluşturulan belgelere “BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme” ve “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi” örnek olarak verilebilir. “*Örneğin Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 3. Maddesinde kadın ve erkeklerin “Sözleşmede yer alan medeni ve siyasi haklardan eşit biçimde yararlanması” için taraf ülkelere ödevler yüklenmiştir.*”¹⁰⁴

İnsan haklarıyla ilgilenen ve Uluslararası Af Örgütü tarafından savunulan en önde gelen örgütler arasındadır. İnsan hakları tanımından hareketle, insan hakları ihlali kavramı, uluslararası sistemdeki herhangi bir devlet veya devlet dışı aktörün uluslararası sistemdeki temel hükümlerden birini ihlal etmesi veya aşması durumunda ortaya çıkan durum veya durumu tanımlamak için kullanılan bir terim olarak tanımlanabilir. İnsan

¹⁰⁴ Gökçiçek Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek, Bertil Emrah Oder, “Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama”, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, 2010, s.27

Hakları Evrensel Beyannamesi veya uluslararası insancıl hukuk gibi uluslararası insan hakları sözleşmeleri ve anlaşmaları.

Devlet, insan haklarının korunmasından sorumlu kurumdur ve insan haklarını korumak için gerekli önlemleri alan kurumdur ve bunun ışığında Devletin bu rolündeki herhangi bir eksiklik, bazı insan hakları ihlalleriyle sonuçlanabilir ve insan hakları ihlallerinin ortaya çıktığı birkaç alan vardır.

Ek olarak uluslararası örgüt adı altında, BM ve Avrupa Konseyi, AGİT gibi uluslararası örgütlerle birlikte çalışmakta, BM bünyesindeki AB üyeleri de insan hakları konularında da ortak bir amaç altında birleşerek, aynı yönde oy kullanmaktadırlar. BM ve AGİT Avrupa Birliği'nin insan hakları konusundaki çalışmalarından yararlanabilmektedirler.¹⁰⁵

Uluslararası insan hakları hukukunun veya uluslararası insancıl hukukun ihlali, uluslararası hukuk tarafından cezalandırılabilir bir suçtur; İnsanlığa karşı suçlar ve savaş suçları da dahil olmak üzere bu tür ihlalleri işleyen kişiler kovuşturulur ve birkaç yetkili organ tarafından yargılanabilir.

İnsan hakları ihlalleri, çatışma ve güvensizliğin ana nedenlerinden biridir ve bu da daha fazla insan hakları ihlaline yol açar. Buna göre, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi süreci önleyici bir araç teşkil etmekte ve insan haklarına dayalı barış ve güvenlik yaklaşımları, sürdürülebilir barışın sağlanmasına katkıda bulunacak şekilde bundan yararlanmaya katkıda bulunmaktadır.

2.3.2. İnsani Güvenlik

Tarih boyunca vukuu bulan olaylarla şekil almış güvenlik kavramı, Soğuk Savaş sonrası dönemde de disiplinindeki tartışmalara konu olmuştur. İki kutuplu sistemin sona ermesiyle bağımsızlık kazanmış veya hali hazırda var olan devletlerde meydana gelen iç savaşlar, soykırımlar, sınır paylaşımı ve daha nice çatışmalar, ekonomik krizler, çevre sorunları, böyle bir ortamda oluşan gelecek kaygısı ve bu tür şartların sebep olduğu yoğun göçle beraber insan hakları ve güvenliği artık ciddi bir şekilde gündemde yer almaya başlamıştır. 1990'lardaki az önce sayılanların yarattığı kaos ortamı uluslararası

¹⁰⁵ Haydar Efe, s.65.

aktörleri, güvenlik anlayışını sorgulamaya ve yeni bir çerçeve oluşturmaya itmiş, bunun sonucunda 1994 Birleşmiş Milletler İnsani Güvenlik Raporu vesilesiyle “İnsani Güvenlik” kavramı “*günlük hayatlarında güvenlik isteyen sıradan insanların*”¹⁰⁶ huzuruna sunulmuştur.

Rapor, güvenlik kavramının konseptinin uzun zamandır, dış saldırılara karşı toprak güvenliği, dış politikada ulusal çıkarların korunması veya nükleer soykırım tehdidine karşı küresel güvenlik şeklinde tanımlanmasının dar olması yönünden eleştirmektedir.¹⁰⁷ Rapor ayrıca birçok insan için güvensizlik duygusunun, dünya çapında felaketle sonuçlanacak bir olaydan duyulan korkudansa, günlük yaşamlarını etkileyebilecek olaylardan ve endişelerden kaynaklandığını belirterek, yeterli gıda imkanı, gelir kaynaklarını kaybetme endişesi, yaşam alanlarının güvenliği, inanç ve fikir özgürlüğü, cinsiyete dayalı şiddet gibi konularla savını desteklemektedir.¹⁰⁸

Kavram, raporda dört temel özelliğe dayandırılmaktadır: (1) İnsani güvenlik evrensel bir endişedir; (2) İnsani güvenlik bileşenleri birbirine bağlıdır, bu da dünya üzerindeki herhangi bir yerde insan güvenliği tehlikeye girdiğinde diğer uluslar da etkilenmesi ve müdahil olması anlamına gelmektedir; (3) İnsani güvenliğin erken önleme yoluyla sağlanması, geç müdahaleden daha kolaydır; (4) İnsani güvenlik kavramının merkezi insandır.¹⁰⁹

1994 BM İnsani Güvenlik Raporu’na göre insani güvenlik yedi ana kategoriye ayrılabilir. Bunlar, ekonomik güvenlik (*economic security*), gıda güvenliği (*food security*), sağlık güvenliği (*health security*), çevresel güvenlik (*environmental security*), kişisel/bireysel güvenlik (*personal security*), toplum güvenliği (*community security*) ve son olarak siyasi güvenliktir (*political security*).¹¹⁰ Sözü geçen bu raporda *low politic* olarak tanımlanan bu noktalara genişçe yer verilmiştir ve refahın nasıl sağlanabileceği konusu üzerinde durulmuştur.

Ekonomik güvenlik, genellikle üretken ve kazanç getiren çalışmalardan ya da son çare olarak kamu tarafından finanse edilen bir güvenlik ağından elde edilen garantili bir

¹⁰⁶ Zerrin Torun, “Doktrinde İnsan Güvenliği Kavramı: Destekleyenler ve Eleştirenler”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1, 2017, (ss. 223-224) s. 224

¹⁰⁷The United Nations Development Programme, 1994 Human Development Report, New York, 1994, s. 22

¹⁰⁸ Bkz. The UN Development Programme a.g.e. s. 22

¹⁰⁹ Bkz. The UN Development Programme a.g.e. s. 22

¹¹⁰ Bkz. The UN Development Programme a.g.e. s. 24-25.

temel geliri ifade edebilmektedir.¹¹¹ Bu raporun sunulduğu dönemdeki o koşullar gibi bugün de kazançların enflasyon karşısında yenik düşmesi, iş bulma zorluğu ve bulunan işin şartlarından dolayı tutulmasının zor olması, kadın ve erkekler arasında eşit olamayan istihdam ve kazanç, işsizlik-özellikle genç insanların işsiz olması gibi daha birçok durum ekonomik güvenliğin sağlanamamasına yol açmaktadır.

Gıda güvenliği, raporda insanların temel gıdalara hem fiziksel hem de ekonomik erişime sahip olması şeklinde ifade edilmektedir.¹¹² Yetecek kadar gıdaya sahip olmanın yanında, bu gıdaya erişim faktörü de önemlidir. Eşit dağıtılmaması, olması gerekenden fazla fiyatlandırmalar ve bunun gibi daha birçok neden erişimine engel olmaktadır. Gıda güvenliği, ekonomik güvenliğin yani sermaye, istihdam ve düzenli gelirin sağlanmasıyla elde edilebilir.

Sağlık güvenliği, sağlık hizmetinin eksiksiz bir şekilde sağlanmasını ve ona gelir düzeyi ve imkânlar fark etmeksizin kolayca erişimi ifade etmektedir.¹¹³ Sağlık güvenliği birçok alanda olmak üzere özellikle kadın sağlığı ve kadın doğum alanında, günümüzde bile bazı hükümetlerce sağlanamamakta ve kürtaj konusunda kadınların önüne engel koyulmaktadır. Raporda parmak basılan bir başka nokta ise, o dönemde vaka sayısı milyonlara ulaşan HIV ve AIDS sorunudur. Hala dünyanın birçok yerinde ücretsiz bir şekilde HIV/AIDS aşısı insanların ulaşımına sunulmamaktadır. Yakın zamanda küresel olarak yaşadığımız COVID 19 “*salgını insanların yanı sıra devletleri ve uluslararası kurumları da etkilemiş, ulusal ve uluslararası gündemin ilk sırasına yükselmiştir.*”¹¹⁴

Yukarıda bahsedilen üç güvenlik türü ile yakından bağlantılı olan *çevresel güvenlik* ise günlük hayatı birçok yönden etkileyen doğal felaketler ve beşerî faaliyetler sonucu bozulan doğa yapısının etkilerini en aza indirmeye çalışmaktır. Meydana gelen doğal felaketlerdeki can kayıplarının ötesinde, iklim değişikliği ve hava koşullarından kaynaklanan salgın ve diğer vakaların artışına, kuraklık sonucu gerçekleşen gıda erişimine zorluk ve sonrasında ekonomiye etkisine dikkatler çekilmektedir. Bu gibi olaylardan kaynaklanan ve küresel siyasette “çevresel mülteci” olarak adlandırılan göçler, toplulukların yaşadıkları anavatanlarında kimlik ve değerleri de tehlike altına

¹¹¹ Bkz. The UN Development Programme a.g.e. 25

¹¹² Bkz. The UN Development Programme a.g.e. 27

¹¹³ Bkz. The UN Development Programme a.g.e. 27-28

¹¹⁴ Yahya Alameşe, “Covid-19 Salgını ve İnsani Güvenlik”, *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2021, (ss. 33-48) s.40

girmesine neden olmakta, bunun sonucunda da çok önemli bir insani güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.¹¹⁵ Buna duruma örnek olarak yükselen deniz seviyesi nedeniyle sular altına gömülmesi beklenen, ada ülkesi Tuvalu verilebilir. Avustralya, iklim değişikliğinin yıkıcı etkileri nedeniyle Tuvalu vatandaşlarına iklim sığınağı imkanını sunan bir anlaşmaya imza attı.¹¹⁶

Kişisel güvenlik, bireylerin hükümet tarafından gösterilen şiddet, savaş, etnik çatışmalar, çete şiddeti, kadınlara karşı yöneltilen şiddet -tecavüz, taciz vs.-, çocuk istismarı ve hatta bireyin kendine zarar vermesi gibi ani ve öngörülemeyen tehditlere maruz ve savunmasız kalmamasını ifade etmektedir.¹¹⁷

Raporun yayınlandığı dönemde, dünyanın birçok yerinde süre gelen etnik ve kabile çatışmalarının yükselişte olması akıllara *toplumsal güvenliğin* nasıl sağlanacağı sorusunu getirmekteydi. Güvenliği tehdit altına sokan sadece bu tür çatışmalar değil, toplulukların sakıncalı uygulamaları da olabilir. Nitekim çoğu insan güvenliği, kültürel kimliklerini ve değerlerini bir aileye, kabileye, kuruluşa veya etnik gruba mensup yaşayarak rahatça elde ederken, bazı geleneksel gruplar da baskıcı uygulamalarını sürdürebilmektedir.¹¹⁸

Bütün güvenlik türlerinin sağlanabilmesini garantileyen *siyasi güvenlik* ise, bireylerin temel insan haklarına saygı duyulan bir toplumda yaşayabiliyor olmalarını ifade eder.¹¹⁹ İnsani güvenlik, çoğunlukla, realist kavrama göre korunması daha ehemmiyetli olan devletlerin güvenliklerini sağlamak için aslında korumakla yükümlü oldukları vatandaşlarına gösterdikleri şiddet eğiliminin bu amaç uğruna meşrulaştırıldığını ve devlet bekası adı altında göz yumulduğunu belirtmekte ve eleştirmektedir. İşte bu çerçevede, güvenliğin kimin için sağlanması gerektiği, hangi tehdit ve tehlikelerden korunulması ve bu uğurda hangi araç, eylem ve aktörlerle sağlanacağı konusunda fikir ayrılığı yaşanmaktadır. Geleneksel kurama göre, uluslararası ortamın anarşik yapısının devletlere güvenliklerini sorgulatması ve bu

¹¹⁵ Engin İ. Erdem, “İnsani Güvenlik Kavramı Bağlamında Çevre Güvenliği”, *Akademik Bakış*, Cilt 10 Sayı 19, 2016, (ss. 256-281) s. 266-267

¹¹⁶ Tiffanie Turnbull, “Australia offers Climate Refuge to Tuvalu Citizens” BBC, Yayın Tarihi: 10.11.2023, <https://www.bbc.com/news/world-australia-67340907>, (Erişim Tarihi: 22.11.2023)

¹¹⁷ Bkz. The UN Development Programme a.g.e. 30

¹¹⁸ Bkz. The UN Development Programme a.g.e. 31

¹¹⁹ Bkz. The UN Development Programme a.g.e. 32-33

durumun güvensizliğe yol açmasıyla birlikte varlıklarının sürdürülebilmeleri için güvenliklerini sağlaması gerekmektedir.

Bu durumda bir devletin kendisine tehdit olarak gördüğü diğer devlete karşı savunma amacıyla silahlanma yoluna gitmesi, diğer devletin de bu savunma amaçlı yapılan silahlanmayı tehdit olarak algılayıp silahlanması sonucunu doğurmaktadır.¹²⁰

Son yıllarda disiplinde ve birçok kurum ve kuruluşta ağırlığını koyan ve sıkça tartışılan insani güvenlik, güvenlik dendiğinde, çoğu zaman realist kuramın bizlere sunduğu askeri güvenlik, sınır güvenliği, devlet güvenliğinden daha da geniş bir çerçeve sunmaktadır. Ancak insani güvenlik kavramının yetersizliğinden ve muğlaklığından yakınan bazı yazarlar arasında oldukça fazla eleştiri bulunmaktadır.¹²¹

İnsani güvenlik, kavram bakımından belirli bir tanımı olmamasıyla eleştiriye maruz kalmaktadır. 1994 BM İnsani Güvenlik Raporu'nda kavramın, iki temel yönü üzerinde durarak tanımlanmasının yararlı olacağı belirtilmiştir. Birinci tanım, açlık, hastalık ve baskı gibi kronik tehditlerden korunmak, ikinci olarak ise evde, iş ortamında ve hatta topluluklarda ani ve incitici karmaşalardan korunmak anlamlarına gelmektedir ve bu tür tehditler milli gelir ve kalkınmanın her düzeyinde mevcut olabilir.¹²² Roland Paris'e göre, kavramın bu tür mevcut tanımlarının, fiziksel güvenlikten psikolojik güvenliğe kadar kapsamının fazlasıyla geniş ve belirsiz olması, politika belirleyicileri ve diğer karar mercilerine çok az rehberlik sağlamakta ve akademisyenlere tam olarak neyin çalışılması gerektiği konusunda da çok az fikir vermektedir.¹²³

Tezin ana konusu olan feminist yaklaşım ise insani güvenlik kavramını kabul etmektedir ancak bu kavramın kullanımı ve devletler tarafından uygulandığında ataerkil sisteme evrilebileceği konularında birtakım endişeler barındırmaktadır. Bazı feminist akademisyenlere göre bu tür güvenlik hükümetler tarafından uygulanırken, toplumsal cinsiyet boyutu göz ardı edilebiliyor ya da gözden kaçırılabilir.¹²⁴

Örneğin Heidi Hudson feminen ve maskülenin insan teriminde birleştirilmesinin güvenlik pratiklerinin cinsiyetçi yönlerini muğlaklaştırabileceğine ve kadınların bir grup olarak

¹²⁰ Kadir Sancak, Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar Ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü, KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2013,(ss.123-134),s.126

¹²¹ Rogelio Madrueno-Aguilar, "Human Security and the New Global Threats: Discourse, Taxonomy and Implications", Global Policy, Vol. 7, No. 2, 2016, (pp. 156-173) p.157

¹²² Bkz. The UN Development Programme a.g.e. 22

¹²³ Roland Paris, "Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?", *International Security*, Vol 26, No. 2, 2001, (pp. 87-102) p. 88

¹²⁴ Scheyer, Kumskova p. 62

alınmasının onlar arasındaki farkların gözden kaçmasına yol açacağına dair uyarılarda bulunmaktadır.¹²⁵

¹²⁵ Torun s. 236

3. İSVEÇ VE FEMİNİST DIŞ POLİTİKA SERÜVENİ

Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında aktif faaliyetleri ile bilinen İsveç, diğer devletlerden fazlasıyla bu konuda fazlasıyla etkindir. İsveç'in tarihsel arka planına bakıldığında, böyle bir politikaya yönelmiş olması pek de şaşırtıcı değildir. İsveç'te kadın hareketinin tarihsel başlangıcı olarak 19. yüzyıl gösterilebilir. Kadınların da eşit şekilde yasal haklardan yararlanabilmesi yolunda ilk olarak, oy kullanma ve mülkiyet hakları ele alınmıştır. 1862 yılında İsveç, vergi ödeyen dullara ve evli olmayan kadınlara belediye seçimlerinde oy kullanma hakkı vermekteyken,¹²⁶ evli olan kadınlara bu hakkı tanınmamaktaydı.¹²⁷ Evli kadınlar hâlâ oy kullanamıyordu.

1873 yılında İsveç'te evli kadınların mülkiyet evli kadınların mülkiyet hakkını savunmak amacıyla ilk kadın derneği kurulmuş, 1884 yılında da kadınların oy kullanma hakkı Riksdag'ın¹²⁸ gündemine taşınmıştır.¹²⁹

1884 yılında kadınların eğitim hakları ve istihdam alanındaki haklarını savunmak üzere kurulan *Fredrika Bremer Derneği*¹³⁰ üyeleri tarafından kadınların siyasi oy hakkı için komite oluşturulmuş ve bu amaçla adı daha sonra "Ulusal Kadınların Oy Hakkı Derneği" olarak değiştirilen "Kadınların Siyasi Oy Hakkı Derneği" kurulmuştur.¹³¹ Tüm bunlar olurken 1909 yılında tüm erkeklere genel oy hakkı tanınmış, yine aynı yıl İsveçli kadınlar sadece belediye seçimlerinde seçme ve seçilme haklarını elde etmişlerdir.¹³² "1919 yılına kadar kadınlara henüz genel oy ve parlamento seçimlerine aday olma haklarını tanımayan tek İskandinav ülkesi İsveç'ti."¹³³

İsveçli kadınlar seçme ve seçim haklarını ancak 1919 yılında o dönem iki kamaralı olan *Riksdag*'ın genel oy ve genel seçimlere aday olabilme haklarıyla ilgili kanunu düzenlemesiyle elde edebilmiş ve kadınların ilk kez 1921 genel seçimlerinde

¹²⁶ P. Orman Ray, "Woman Suffrage in Foreign Countries", *The American Political Science Review*, Vol. 12, No. 3, 2018, (pp. 469-474) p. 469

¹²⁷ Brigitte Byrd O'Connor, "A World Tour of Women's Suffrage", *World History Project*, p. 3

¹²⁸ Bkz. Tek kamaralı İsveç Parlamentosu.

¹²⁹ İlkin Tuğçe Biter, "Uluslararası İlişkilerde Feminist Dış Politika Söylemi ve İsveç Örneği", *Alternatif Politika*, Cilt 9, Sayı 3, 2017, (ss. 495-524) s. 503

¹³⁰ Biter, s.503

¹³¹ Sveriges Riksdag, "The Development of Democracy in Sweden", Yayın Tarihi:11.04.2023 <https://www.riksdagen.se/en/how-the-riksdag-works/the-history-of-the-riksdag/the-development-of-democracy-in-sweden/> (Erişim Tarihi: 22.11.2023)

¹³² Sveriges Riksdag, "The Development of Democracy in Sweden", Yayın Tarihi:11.04.2023, <https://www.riksdagen.se/en/how-the-riksdag-works/the-history-of-the-riksdag/the-development-of-democracy-in-sweden/> (Erişim Tarihi: 22.11.2023)

¹³³ Elin Hofverberg, 100 Year of Women's Suffrage in Sweden", *Library of Congress Blogs*, Yayın Tarihi: 04.06.2021, <https://blogs.loc.gov/law/2021/06/100-years-of-womens-suffrage-in-sweden/> (Erişim Tarihi: 23.11.2023)

doğrudan oy kullanabilmişlerdir.¹³⁴ Bu seçimde biri birinci kamarada, dördü ise ikinci kamarada olmak üzere toplamda beş kadın meclis üyesi olmaya hak kazanmıştır. İlk kadın milletvekillerinin isimleri ise şöyledir; “*birinci kamarada Kerstin Hesselgren, ikinci kamarada ise Elisabeth Tamm, Nelly Thüring, Bertha Wellin ve Agda Östlund’dur.*”¹³⁵ İsveç’in ilk kadın ekonomi profesörü olan Karin Kock, 1947 yılında İsveç’in kadın olan ilk bakanı olarak da görev almaya başlamıştır.¹³⁶ Bu gelişmelere kıyasla fazlasıyla geç olsa da 2021 yılında, Magdalena Andersson İsveç tarihinde kadın olan ilk başbakan olarak görevine başlamıştır. 2022 yılındaki genel seçimle parlamentonun 349 üyesinden 161’ini, kabine de ise 23 bakanlık pozisyonunda 11’ini kadınlar oluşturmaktadır.¹³⁷

İsveç’in toplumsal cinsiyet eşitliğini insan haklarının, demokrasinin ve adaletin bir parçası olarak görüldüğü bilinen bir gerçektir. Bu konuda diğer devletlerden çok daha önce girişimlerde bulunulmuştur. Bu adımlardan biri 1971 yılında eşlerin ortak vergilendirme düzenlemesinin yerine ayrı bir gelir vergisi sistemi oluşturulmuştur. “*Bu şekilde kadınların gelirleri eşlerinin gelirlerinin bir parçası olarak görülmesinin önüne geçilmiş, kadınların çalışmaları teşvik edilmiştir.*”¹³⁸

Bu girişimlere örnek olarak verilebilecek diğer bir konu ise ebeveynler arasında sorumlulukların eşit alınması gerektiği düşünüldüğü sistem ebeveynlik iznidir (*parental leave*). Annelerin hem sosyal ortamdan hem de istihdamdan uzun soluklu geri kalmaması için babaların da neredeyse eşit derecede sorumluluk alabileceği, doğum izni kavramına alternatif olarak ebeveynlik izni ortaya çıkarılmıştır. 1970’lerde çift gelirli/iki bakıcılı aile politikası tanıtılmış, 1974 yılındaysa çocuğun doğumundan sonra verilen iznin sadece anneye değil babaya da ait olduğu ancak babanın haklarını anneye devredebildiği 6 aylık ilk ebeveyn izni sistemi oluşturulmuştur.¹³⁹ Günümüzde ise,

¹³⁴ Elin Hofverberg, “100 Year of Women’s Suffrage in Sweden”, *Library of Congress Blogs*, Yayın Tarihi: 04.06.2021, <https://blogs.loc.gov/law/2021/06/100-years-of-womens-suffrage-in-sweden/> (Erişim Tarihi: 23.11.2023)

¹³⁵ Elin Hofverberg, “100 Year of Women’s Suffrage in Sweden”, *Library of Congress Blogs*, Yayın Tarihi: 04.06.2021, <https://blogs.loc.gov/law/2021/06/100-years-of-womens-suffrage-in-sweden/> (Erişim Tarihi: 23.11.2023)

¹³⁶ Sveriges Riksdag, “The Development of Democracy in Sweden”, Yayın Tarihi:11.04.2023, <https://www.riksdagen.se/en/how-the-riksdag-works/the-history-of-the-riksdag/the-development-of-democracy-in-sweden/> (Erişim Tarihi: 22.11.2023)

¹³⁷ Sweden, “Gender Equality”, Yayın Tarihi: 08.09.2023, <https://sweden.se/life/equality/gender-equality> (Erişim Tarihi: 21.12.2023)

¹³⁸ Biter, s. 504

¹³⁹ Anita Nyberg, “Gender Equality Policy in Sweden: 1970s-2010s”, *Nordic Journal of Working Life Studies*, Vol. 2, No. 4, 2012, (pp. 67-84) p. 73

İsveç'te iki ebeveyn arasında eşit olarak paylaşıldığı toplamda 480 günlük ücretli ebeveynlik izni sistemi mevcutken, partneri olmayan bir ebeveynin ise tam olarak 480 gün izin hakkı vardır.¹⁴⁰

Kadınların, eşit şartlar konusunda sorun yaşayabildiği ortamlardan biri de şüphesiz işyerleridir. Eşit olmayan istihdam şartları, gelir eşitsizliği, işyerinde taciz ve mobbing kadınların genelde maruz kaldığı durumlardır. İsveç'te işyerinde cinsiyet ayrımcılığı 1980 yılından beri yasadışı olmakla birlikte, Ayrımcılık Yasası (*The Discrimination Act*) ile tacize karşı da önlem alınması amaçlanmıştır.¹⁴¹

Parlamentar demokrasiye dayalı anayasal bir monarşi¹⁴² olan İsveç'te, hanedan kapsamında da bu yönde düzenlemeler yapılmıştır. 1974 anayasası ile monarşinin yetkileri kısıtlanmıştır. 1979 yılında dünya üzerindeki monarşilerde yaygın olarak görülen aksine veraset sıralamasında düzenleme yapılarak kadın ve erkek mirasçılarının tahtta eşit hak elde etmesi sağlanmış böylelikle cinsiyete bakılmaksızın ilk çocuk veliaht olarak adlandırılmaya başlanmıştır.¹⁴³ “*Böylelikle, 1 Ocak 1980'de yürürlüğe giren 1979 Veraset Kanunu uyarınca Veliaht Prenses Victoria, İsveç tahtının varisidir.*”¹⁴⁴

Yakın tarihlerde yönetime gelen neredeyse bütün İsveç hükümetleri dönemlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla yoğun çalışmalarda bulunmuştur. Sadece iç politikada değil, dış politikada da bu amaç için adımlar atılmış ve 2014 yılında, feminist dış politikayı benimsediğini açıklayan ilk ülke İsveç olmuştur.

¹⁴⁰ Sweden, “Work-Life Balance”, Yayın Tarihi: 06.12.2023, <https://sweden.se/work-business/working-in-sweden/work-life-balance> (Erişim Tarihi: 21.12.2023)

¹⁴¹ Sweden, “Gender Equality”, Yayın Tarihi: 08.09.2023, <https://sweden.se/life/equality/gender-equality> (Erişim Tarihi: 21.12.2023)

¹⁴² T.C. Dışişleri Bakanlığı, “İsveç'in Siyasi Görünümü”, <https://www.mfa.gov.tr/isvec-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 25.12.2023)

¹⁴³ Sweden, Yayın Tarihi:15.01.2024, “History of Sweden”, <https://sweden.se/culture/history/history-of-sweden> , (Erişim Tarihi: 17.01.2024)

¹⁴⁴ Swedish Royal Court, “HRH The Crown Princess”, <https://www.kungahuset.se/english/royal-house/hrh-the-crown-princess#:~:text=HRH%20The%20Crown%20Princess's%20duties%20as%20heir%20to%20the%20throne&text=In%20accordance%20with%20the%201979,heir%20to%20the%20Swedish%20throne,> (Erişim Tarihi: 22.12.2023)

3.1. İsveç'in Feminist Dış Politika Konsepti

Son yılların politik trendi olarak görülen feminist dış politika, resmi olarak 2014 yılında ilk defa dönemin İsveç Dışişleri Bakanı Margot Wallström tarafından duyurulmuştur. Ayrıca Bakanlık tarafından, politikanın anlaşılabilmesi adına, bu politika dahilinde hedeflenenleri anlatıldığı Ekim 2018¹⁴⁵ tarihinde *Handbook* yayınlanmıştır. “İsveç dış politikası, dış politika ve güvenlik politikaları için normatif bir çerçeve olarak Güvenlik Konseyi'nin kadın, barış ve güvenliğe (WPS-woman, peace, security) ilişkin Karar gündemi tarafından güçlü bir şekilde bilgilendirilmektedir.”¹⁴⁶

Margot Wallström'ün, dönemin hükümetin bu kararını açıklamasından dış politika analizinde ve uluslararası ilişkiler literatüründe yerini alan feminist dış politika Avrupa'da ve Avrupa dışında ülkeler tarafından değerlendirilmeye başlanmıştır. Örneğin Kanada feminist dış politikasını “*Feminist International Assistance Policy*” olarak, Fransa ise “*Feminist Policy*” olarak adlandırmaktadır.¹⁴⁷ “Küresel güney olarak tanımlanan bölgede ise ilk feminist dış politika yaklaşımını benimseyen ülke Meksika oldu.”¹⁴⁸

İsveç, uluslararası alanda toplumsal cinsiyet eşitliğine önem vermesiyle ve bu yöndeki aktivist faaliyetleri desteklemesiyle bilinmektedir.

İsveç, genel olarak kadınların cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korunması da dahil olmak üzere, kadın haklarının insan hakları olarak savunulması; küresel gelirin ve doğal kaynakların toplumsal cinsiyete daha duyarlı ve adil bir şekilde dağıtılabilmesi için siyasette, özel olarak da barış süreçlerinde kadınların temsili ve katılımını teşvik etmeyi amaçlamakta.¹⁴⁹

İsveç Dışişleri Bakanlığı'nın yayınladığı, “2015-2018 Feminist Dış Politika Eylem Planı”nda temel olarak üzerinde durduğu altı odak noktasıyla bu amacını dile getirmiştir. Bunlar;

- (1) Mülteci veya göçmen kadın ve kız çocuklarının insan haklarının güçlendirilmesi;
- (2) Yakın ilişkilerde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadele;
- (3) Çatışmaların

¹⁴⁵ Sigrun Marie Moss, “An Introduction to Swedish Feminist Foreign Policy”, *Aarhus University*, Yayın Tarihi: 22.01.2020, <https://nordics.info/show/artikel/swedish-feminist-foreign-policy> (Erişim Tarihi: 07.11.2023)

¹⁴⁶ Karin Aggestam, Annika Bergman-Rosamond, “Swedish Feminist Foreign Policyin the Making: Ethics, Politics and Gender”, *Ethics&International Affairs*, Vol. 30, No. 3, 2016, (pp. 323-334) p. 324

¹⁴⁷ Ekatherina Zhukova, Malena Rosen Sundström, Ole Elgström, “Feminist Foreign Policies (FFPs) as strategic narratives: Norm translation in Sweden, Canada, France and Mexico”, *Review of International Studies*, Vol. 48, No. 1, 2022 (pp. 195-216) p. 196

¹⁴⁸ Bezen Balamir Coşkun, “Feminist Dış Politika Türk Dış Politikası için Bir Yol Haritası Olabilir mi?”, *Panorama*, Yayın Tarihi: 22.03.2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/03/22/bbc>, Erişim Tarihi:20.12.2023

¹⁴⁹ Aggestam, Bergman-Rosamond 2016 p.325

önlenmesinde kadınların ve kız çocuklarının rolünün desteklenmesi ;(4) Daralan demokratik alana karşı bir strateji olarak kadınların ve kız çocuklarının katılımını teşvik etmek; (5) Ayrımcı olmayan mevzuata yönelik çalışmalar da dahil olmak üzere, kadınların ve kız çocuklarının ekonomik ve nüfuz açısından güçlendirilmesi ; (6) Tüm insanların cinsel ve üreme haklarına yönelik çalışmaların yoğunlaştırılmasıdır.¹⁵⁰

İsveç politikasında temel amaçladığı üç konu vardı. FDP'nin çözmeyi amaçladığı temel sorun, pek çok farklı alanda kendini gösteren toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir ve bu nedenle İsveç 3R adını verdiği yöntemle eşitsizlik üzerine çözüm sunmaktadır.¹⁵¹ 3R, haklar, (Rights), temsil (Representation) ve kaynaklardan (Recources) oluşur. Handbook üzerinde şu şekilde değinilir;

Haklar: İsveç Dışişleri Servisi, hareket özgürlüklerini kısıtlayan her türlü şiddet ve ayrımcılıkla mücadele etmek de dahil olmak üzere, tüm kadınların ve kız çocuklarının insan haklarından tam olarak yararlanmasını teşvik edecektir.

Temsil: İsveç Dışişleri Servisi, her düzeyde ve her alanda kadınların karar alma süreçlerine katılımını ve etkisini teşvik edecek ve sivil toplum da dahil olmak üzere her düzeyde kadın temsilcilerle diyalog kurmaya çalışacaktır.

Kaynaklar: İsveç Dışişleri Servisi, kaynakların toplumsal cinsiyet eşitliğini ve tüm kadın ve kızların insan haklarından yararlanmaları için eşit fırsatları teşvik edecek şekilde tahsis edilmesini sağlamak için çalışacaktır. İsveç Dışişleri Servisi aynı zamanda farklı hedef gruplara yönelik hedefli tedbirleri de teşvik edecektir.¹⁵²

Sözü geçen belgede güvenliğe de yer verilmiştir. Savaşlar sırasında kadınlar ve kız çocuklarının, erkek ve erkek çocuklarından daha farklı şekilde etkilendikleri vurgulanır. Araştırmalar, kadınların barış sürecine katılması durumunda barış anlaşmalarına varılma ve kalıcı olma ihtimalinin arttığını gösteriyor.¹⁵³ Bu bulgulara rağmen kadınlar barış müzakerelerinde ve çoğu karar mercinde yer almamakta ve bu da barış yapımı süreci ve kalıcılığına olumsuz etki yaratabilmektedir. “İsveç'in feminist dış politika çerçevesi, “kimin için güvenlik?” sorusunu sorarak insani güvenliğe ilişkin çağdaş uluslararası söylemlerle etkileşime giriyor.”¹⁵⁴

¹⁵⁰ Government Offices of Sweden Ministry for Foreign Affairs, Swedish Foreign Action Plan for Feminist Foreign Policy 2015-2018, p. 4-7

¹⁵¹ Ekatherina Zhukova, Malena Rosen Sundström, Ole Elgström, p. 202-203.

¹⁵² Government Offices of Sweden Ministry for Foreign Affairs, Handbook: Sweden's Feminist Foreign Policy, 2018, p.13

¹⁵³ Paffenholz, “Making Women Count: Assessing Women's Inclusion and Influence on the quality and Sustainability of Peace Negotiations and Implementation, Aktaran: Government Offices of Sweden Ministry for Foreign Affairs, Handbook: Sweden's Feminist Foreign Policy, 2018, p. 63

¹⁵⁴ Aggestam, Bergman-Rosamond 2016 p. 326

3.2. Rusya -Ukrayna Savaşı ile Değişen Süreç

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya karşı askeri bir operasyon ile başlattıklarını duyurdukları savaş bölgedeki endişeleri artırmış ve bazı aktörleri ise Rusya tehdidine karşı önlemler almaya yönlendirmiştir. Bu savaş üzerine birçok ülke Rusya'ya karşı yayılcı politikasını protesto etmek için ise Rus uçaklarına hava sahalarını kapatmak, Rus vatandaşlarının yurtdışındaki mal varlıklarını dondurmak gibi yaptırımları uygulamaya koymuştur. Savaşa karşı bu yönde faaliyetlerde bulunan ve savaş dolayısıyla yeni güvenlik anlayışına geçen ülkelerden biri de İsveç'tir.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu bağımsızlıklarını kazanan ülkelerde, bünyelerinde bulunan farklı topluluklar ve farklı etnik kökene sahip olanlar arasındaki fikir ayrılıklarından dolayı tek devlet yapısına entegreleri zor olmuş, Rusya'nın bu ülkelere etki alanından çıkmamaları için öncülük etmek istemesi ise bu durumu daha da zorlaştırmıştır. Rusya'nın bu şekildeki yayılcı politikasını uygulamaya çalıştığı ve uluslararası ortamda kendi politikalarını belirlemesini istemediği ülkelere birisi de Ukrayna'dır. Başladığı günden bu yana süren Rusya-Ukrayna Savaşı bu politikanın bir parçasıdır ve Ukrayna'ya karşı bu yöndeki ilk faaliyeti değildir. Soğuk Savaş sonrası dönemin en önemli güvenlik krizlerinden biri olan Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmesi bu faaliyetlerden biridir.

2014 yılında Kırım, Rusya tarafından önce işgal edilmiş, daha sonra Rus silahlı güçleri ve Kırım'da yaşayan silahlı sivil Rus taraftarlarının denetiminde düzenlenen 'sözde' referandumla yasa dışı bir şekilde Rusya Federasyonu topraklarına katılmıştır.¹⁵⁵

Rusya ve Ukrayna arasında çıkan savaş bölgesel ve küresel olmak suretiyle birçok ülkeyi etkilemiş ve savaştan kaçan birçok göçmene kapılar açılmıştır. Bu husus da bazı ülkelerin politikalarında değişikliklere gidilmiştir. Bunlardan biri de NATO üyeliği için hazırlanan İsveç'tir.

İsveç Dışişleri Bakanı Tobias Billström Ekim 2022'de İsveç'in feminist dış politikadan feragat ettiğini açıklamasıyla bu politikayı ilk uygulayan ülke olma özelliğinin yanında ilk terk eden ülke olma özelliğini de kazanmıştır. 2022'deki genel seçimlerden sonra bakanlık görevini icra etmeye başlayan Tobias Billström, "Cinsiyet eşitliği İsveç ve bu hükümet için temel bir değerdir, ancak feminist bir dış politika

¹⁵⁵ İsmail Aydınğün, Ceyda Acicbe, "Kırım'ın İşgali, Yasa Dışı İlhakı ve Değişen Bölgesel Dinamikler", (Ed.) Ayşegül Aydınğün, İsmail Aydınğün, İçinde: *Sovyet Sonrası Ukrayna'da Devlet, Toplum ve Siyaset: Değişen Dinamikler, Dönüşen Kimlikler*, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2020, (ss. 253-293) s. 253

izlemeyeceğiz. Çünkü eşyaların üzerindeki etiketler içeriğin üzerini örtme eğilimindedir.¹⁵⁶ Bu etiket İsveç dış politikasının İsveç değerlerine ve İsveç çıkarlarına dayanması gerektiği gerçeğini gölgeyor.¹⁵⁷ ” ifadeleriyle hükümetin bu yöndeki kararını duyurmuştur.

Peki bu politikayla diğerlerine ilham veren ve öncülük eden İsveç neden FDP’yi bıraktığını açıkladı? Şubat 2022’de Rusya’nın Ukrayna sınırlarını ihlal etmesiyle başlayan ve hala devam eden savaş bölgedeki jeopolitik dinamikleri değişime uğratmıştır. Rusya-Ukrayna savaşı yalnızca bu yönde değil, ayrıca uluslararası politikalarda güvenlik ve güç algılarını da etkilemiştir. İsveç’in feminist dış politikası ve daha maskülen yapıdaki cinsiyetçi Rusya dış politikası büyük ölçüde tezatlık oluşturmaktaydı. Bu karşıtlık ise çatışma ortamında İsveç’i özellikle güvenlik bağlamında izlediği dış politikasını yeniden değerlendirmeye yönlendirmiş olabilir.

Bu çatışma ortamında yeni İsveç hükümeti kendine güven ortamı aramaya koyulmuş ve kendini olası bir Rusya tehlikesine karşı NATO’nun tarafına doğru yönlendirmiştir. İsveç Parlamentosu resmi olarak 269 “evet”, 37 “hayır” oyuyla kendi NATO üyeliğini onayladı ve Bakan Billström bu adımı, “NATO üyeliği ülke güvenliği ve Avrupa-Atlantik güvenliğine katkıda bulunmanın en iyi yolu” olarak ifade etmişti.¹⁵⁸

İsveç bu adımlarıyla yıllardır süren tarafsızlık politikası çıkmış durumdadır. NATO ile ise 30 yıllık yakın ortaklığın ardından ilişkileri daha öteye taşıyabilme amacıyla İsveç, Mayıs 2022’de başvuru mektubunu sunmuştur. “5 Temmuz 2022 tarihinden bu yana İsveç resmi NATO Davetlisi olarak mütteliklerle toplantılara katılmakta ve faaliyetleri koordine etmektedir.”¹⁵⁹ NATO ile ortaklığı tarihsel olarak askeri bağlantısızlık politikasına dayanan İsveç, Rusya’nın Ukrayna’ya karşı açık işgalinden dolayı aktif bir askeri önlem alma gereği duyarak bu politikasının gidişatını değiştirmiştir.

¹⁵⁶ Merlyn Thomas, “Sweden Ditches ‘Feminist Foreign Policy’”, *BBC News*, Yayın Tarihi: 19.10.2022, <https://www.bbc.com/news/world-europe-63311743> (Erişim Tarihi: 20.11.2023)

¹⁵⁷ Hanna Walfridson, “Sweden’s New Government Abandons Feminist Foreign Policy”, *Human Rights Watch*, Yayın Tarihi: 31.10.2022, <https://www.hrw.org/news/2022/10/31/swedens-new-government-abandons-feminist-foreign-policy> (Erişim Tarihi: 23.11.2023)

¹⁵⁸ Euronews, “İsveç Parlamentosu, Kendi NATO Üyeliğini Onayladı”, Yayın Tarihi: 22.03.2023, <https://tr.euronews.com/2023/03/22/isvec-parlamentosu-kendi-nato-uyeligini-onayladi> (Erişim Tarihi: 23.11.2023)

¹⁵⁹ NATO, “Relations with Sweden”, Yayın Tarihi: 12.04.2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52535.htm (Erişim Tarihi: 22.11.2023)

İsveç hükümetinin bu yöndeki endişeleri söylemlerinde de gözler önüne sürülüyor. İsveç Parlamentosu Savunma Komitesinin görüşüne göre Rusya'nın İsveç'e karşı donanma, hava gücü veya uzun menzilli silahlar ile saldırma ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁶⁰ İsveç Savunma Bakanı Carl-Oskar Bohlin'in "İsveç'te savaş olabilir" söylemi üzerine muhalif cepheden uyarıların ciddiyet seviyesine ve böyle bir olasılık çağrısının alınmadığına dair eleştiri yapılmıştır.¹⁶¹

İsveç'in bu serüveni tüm NATO müttefiklerinin Katılım Protokolünü onaylaması üzerine üyelikle sonuçlanabilir. İsveç'in NATO üyeliğine, sınırlarında faaliyet gösteren terör örgütlerine gösterdiği desteği bırakması çağrısından bulunarak karşı çıkan ülkelerden biri olan Türkiye de bu süreçte çıkarlarını savunmaya geçmiştir. "*Bunun üzerine İsveç ise haziran ayında, PKK'ya üye olmayı yasadışı hale getiren yeni bir terörle mücadele yasa tasarısını kabul etti.*"¹⁶² Türkiye tarafından da daha ileri bir adım amacıyla, Katılım Protokolü Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından imzalanarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilmiş¹⁶³ ve TBMM Dışişleri Komisyonu tarafından da kabul edilmiştir.¹⁶⁴

Savaş sadece İsveç'in değil birçok ülkenin ittifaklarını ve çıkarlarını etkilemektedir ve dış politika ve güvenlik politikalarının yeniden değerlendirilmesine de davet çıkartmıştır.¹⁶⁵ İsveç'in hala cinsiyet eşitliğine önem vermesine rağmen feminist dış politikasına son vermesi, dış politika önceliklerinin daha geniş bir şekilde yeniden ele alınmasının bir parçası olarak görülebilir.

¹⁶⁰BBC News Türkçe, "İsveç: Rusya'nın Saldırma İhtimalini Göz Ardı Edemeyiz", Yayın Tarihi: 19.06.2023, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cp0ze71rr0qo> (Erişim Tarihi: 21.12.2023)

¹⁶¹Paul Kirby, Swedish Alarm After Defence Chiefs' War Warning", *BBC*, Yayın Tarihi: 10.01.2024, <https://www.bbc.com/news/world-europe-67935464> (Erişim Tarihi: 12.01.2024)

¹⁶²Euronews, "Türkiye, İsveç'in NATO Üyeliğini Geciktirerek Ne Kazandı?", Yayın Tarihi: 16.11.2023, <https://tr.euronews.com/2023/11/16/turkiye-isvecin-nato-uyeligini-geciktirerek-ne-kazandi> (Erişim Tarihi: 01.01.2024)

¹⁶³İzzet Taşkıran, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, İsveç'in NATO'ya Katılım Protokolünü İmzaladı", *Anadolu Ajansı*, Yayın Tarihi: 23.10.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-isvecin-natoya-katilim-protokolunu-imzaladi/3030164> (Erişim Tarihi: 22.11.2023)

¹⁶⁴Ayşe Sayın, "İsveç'in NATO'YA Kabulüne İlişkin Teklif TBMM Dışişleri Komisyonu'nda Kabul Edildi", *BBC News Türkçe*, Yayın Tarihi: 26.12.2023, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cpv6k523963o> (Erişim Tarihi: 02.01.2024)

¹⁶⁵Mariusz Baranowski, "The Paradox of Two Wars in Ukraine: Between Independence and the Social Welfare of Others", *World Affairs*, Vol. 186, No. 1, 2022, (pp. 226-234), p. 229

SONUÇ

Feminizm ve feminist dış politika, ana akım kuramların aksine güvenlik kavramını daha geniş bir açıdan ele almayı hedeflemektedir. Bu hedefe giden ilk adım ise, maskülen yapı haline getirilmiş karar alıcı mekanizmalarda ve diplomasi, barış süreci gibi alanlarda kadın temsilini artırmak ve kadınları bu yönde teşvik etmektir. Temsil konusuna karşı taraftan gelen ilk soru ise “Kadınların temsili ne kadar feminist dış politika ilkelerine hizmet edecektir?” olmaktadır. Bu konudaki endişelerin ve eleştirilerin nedeni ise, karar alıcı mekanizmalarda yer alan kadınların gelenekselci politikalar güttüğü ya da bu tür politikaları desteklediğindedir. Böyle bir aksiyon alınmasının sebebi olarak, kadınların maskülen ortamda daha da öne çıkabilmek ve emeğine karşı ön yargıları kırabilmek adına daha maskülen davrandıkları öne sürülmektedir.

Feminist akım dış politika ve güvenlik, gelenekselci ve ataerkil yapının tersi olarak savaş sırasında ve sonrasında daha çok kadın ve kızlara dolayısıyla da bireylerin üzerindeki etkisiyle ilgilenmektedir. Anti-militarist bir yaklaşım sergileyen bu yapı geleneksel dış politikanın devlet merkezli ve çıkarlarını o yönde korumasını eleştirmektedir. “*Kimin için güvenlik?*” ve “*güvenlik kim için kim tarafından sağlanıyor?*” sorularına cevap verirken tezat düşmektedirler.

FDP, ana akımlar tarafından *low politic* olarak değerlendirdiği insan hakları konusunu gündeme getirirken, geleneksel akımlar *high politic* olarak değerlendirilen askeri güç kapasitesi gibi militarist konuları güvenlik kapsamında gündeme taşır. Feminist akım bireylerin güvenliğini devletin görevi olarak nitelendirirken, geleneksel dış politika devletin güvenliğini ve sürekliliğini korumayı hedefler.

Feminizmin geleneksel veya maskülen yaklaşımlara karşı kapsamlı bir kavram ortaya koymadıklarına dair eleştiri ortaya koyarken, aynı şekilde olası bir savaş ve çatışma için kesin bir çözüm ve önceden önlem sağlama yönünde eksik kaldığı eleştiriler de kendisine yöneltilmektedir. Bu kapsamda devletler ne kadar anti-militarist bir politika izlerlerse izlesinler yine de uluslararası ortamda kendi çıkarlarını gözetmekten geri durmayacaktır. Buna örnek olarak feminist dış politika döneminde ağır bir şekilde silah tedarikçiliğine devam eden ve üstelik cinsiyet eşitsizliğinden dolayı eleştirdiği ülkelere satmaya devam eden İsveç verilebilir -ki bu konuda birçok eleştiri İsveç’e yöneltilmiştir.

FDP'nin eleştirisi aldığı bir diğer konu ise kapsamı, tanımı ve ilk olarak literatüre akademik kazandırılmamış olmasıdır. Tek başına feminist kavram bile siyasi ve akademik açıdan tartışılmakta, ilk defa 2014'de ortaya çıkan feminist dış politika ise tanımlanması ve uygulanması net bir yaklaşım kesinlik kazanmamış olması anlaşılabilir bir durum olarak karşılanmaktadır. FDP'nin keskin bir tanımı yoktur, ancak bir tanım yapmak gerekirse, *“en kapsamlı haliyle feminist dış politika “bir devletin diğer devletler ve devlet dışı aktörlerle etkileşimlerinde barışı, cinsiyet eşitliğini ve çevre bütünlüğünü ön planda tutarak, hak ve özgürlükleri gözetmeyi amaçlayan dış politika izlemesi”*¹⁶⁶ olarak tanımlanabilir. Böylece FDP uluslararası ortamdaki maskülenleşmiş hiyerarşik yapıyı değiştirmeyi hedeflemekte ve bu yolda özgürlük, haklar, cinsiyet eşitliği, barış ve etkin diplomasi kullanmayı amaçlamaktadır.

İsveç, FDP'nin kurucusu ve aynı zamanda politikayı bıraktığını açıklayan ilk ülke konumundadır. 2014 yılında dönemin İsveç Dışişleri Bakanı Wallström kendilerinin bu politikayı izleyeceğini açıklamış ve konseptinin daha iyi anlaşılabilmesi için bir el kitabı dahi yayınlamışlardır. İsveç bu konuda, Kanada, Fransa, Meksika ve daha birkaç ülkeye bu yolda öncü olmuştur.

Avrupa'da sağcı hükümetlerin yükselişe geçmeye başlamasından İsveç de 2022'deki genel seçimlerde payını almıştır. İlimli Parti lideri Ulf Kristersson başbakanlığında İlimli Parti, Hristiyan Demokrat Parti ve Liberal Parti arasında koalisyon kurulmuştur. 2022 yılında patlak veren Rusya -Ukrayna savaşı ardından bu yeni hükümet dış politika rotalarını FDP'den başka yöne çevirmişlerdir. Yeni bir dış politika yoluna gitmeleri, feminist dış politika dahilinde militarist olaylara çözüm olarak ele almadıkları düşünülebilir.

İsveç, ta ki 2022 yılında -Rusya -Ukrayna savaşının patlak vermesine kadar ki tarihi süreçte NATO'ya yakınlaşmamıştır. Uzun yıllar NATO'ya karşı tarafsızlığını koruyan İsveç ve diğer bir İskandinav ülkesi Finlandiya Rusya'nın Ukrayna işgaliyle ortaya çıkan bölgesel endişelerden dolayı bu sürece yönelmiştir. Halen sürmekte olan Rusya-Ukrayna savaşı için arabuluculuk ve barış sürecinde feminist dış politika alternatif bir model olarak ortaya konulabilir. FDP'ye göre aslında uluslararası ilişkilerin hiyerarşik yapısının marjinalleşmeye yol açmakta, bunu düzeltmenin sistemde mevcut

¹⁶⁶ Bezen Balamir Coşkun, “Feminist Dış Politika Türk Dış Politikası için Bir Yol Haritası Olabilir mi?”, *Panorama*, Yayın Tarihi: 22.03.2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/03/22/bbc>, Erişim Tarihi:20.12.2023

olan sorunları çözüme sorumluluğunun aktörler tarafından bir gaye olarak görülmesiyle mümkün kılınabilmektedir.

Bu sorumluluk aktörler tarafından benimsenirken, FDP ilkeleri temel olarak ele alındığında uluslararası sistemin bu hiyerarşik yapısından kurtulunabilir. 1325 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'nı (2000) temeline oturtan FDP çatışmaların nedeni olarak gördüğü küresel ve cinsiyet eşitsizliğin ortadan kalkması ve barışın yegâne amaç olarak belirlendiğinde sürdürülebilir barışın mümkün kılınacağı yönünde direktifler verir. Ancak bu durum aktörler tarafından meydana getirilen bu tezde adı geçen Rusya-Ukrayna savaşı gibi olaylarda diğer aktörlerin endişelerini gidermeye yetmemekte ve bu durum onları FDP'nin eleştirdiği devlet güvenliğini baş köşeye oturtan ve toplumun bireylerini devletin güvenliğini sağlaması kullanan geleneksel ve ataerkil güvenlik sistemine yönlendirebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aggestam Karin, Bergman-Rosamond Annika, “Swedish Feminist Foreign Policyin the Making: Ethics, Politics and Gender”, *Ethics&International Affairs*, Vol. 30, No. 3, 2016, (pp. 323-334)
- Aggestam Karin, Bergman-Rosamond Annika, Annica Kronsell, “Theorising Feminist Foreign Policy”, *International Relations*, Vol. 33, No 1, 2019 (pp. 23-39)
- Aggestam Karin, True Jacqui, “Gendering Foreign Policy: A Comparative Framework for Analysis”, *Foreign Policy Analysis*, No. 16, 2020, (pp.143-162)
- Aktaş Gül, “Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak”, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 30, Sayı 1, 2013, (ss. 53-72)
- Alameşe Yahya, “Covid-19 Salgını ve İnsani Güvenlik”, *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2021, (ss. 33-48)
- Arıkan Engin, “Feminist Düşünce ve Feminist Hukuk İçin Radikal Bir Kılavuz: Catharine A. Mackinnon”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, 2019, (ss. 661-684).
- Ataman Muhittin, Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti, *Alternatif Politika Dergisi*, Cilt. 1, Sayı. 1,2019,(ss.1-41)
- Atan Meltem, “Radikal Feminizm: “Kişisel Olan Politiktir” Söyleminde Aile”, *The Journal of Europe- Middle East Social Science Studies*, Cilt: 1 Sayı: 2, 2015, (ss.1 – 21),
- Ayata Gökçeçek, Eryılmaz Sevinç Dilek, Oder Bertil Emrah, “Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama”, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, 2010
- Aydın Mustafa, “Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritisliği”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 1, 2004 (ss. 33-60)
- Aydın İsmail, Acıbe Ceyda, “Kırım’ın İşgali, Yasa Dışı İlhakı ve Değişen Bölgesel Dinamikler”, (Ed.) Ayşegül Aydın, İsmail Aydın, İçinde: *Sovyet Sonrası Ukrayna’da Devlet, Toplum ve Siyaset: Değişen Dinamikler, Dönüşen Kimlikler*, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2020, (ss. 253-293)
- Bakan Selahattin, Şahin Sonay, “Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü ve Yeni Tehditler”, *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, Cilt 4, Sayı 2, 2018 (ss. 135-152)

- Baran Merve, “Antik Yunan Toplumunda Kadının Gündelik Yaşamdaki Rolü: Atina ve Sparta Karşılaştırılması”, *Genç Akademisyenler Sempozyumu*, 2017, (ss. 10-23)
- Baranowski Mariusz, “The Paradox of Two Wars in Ukraine: Between Independence and the Social Welfare of Others”, *World Affairs*, Vol. 186, No. 1, 2022, (pp. 226-234).
- Bayraktar Gökhan, “İkinci Dalga Feminist Hareketin Feminizmin Gelişimindeki Dönüştürücü Rolü”, *Advances in Women’s Studies*, Cilt 5, Sayı 2, 2023, (ss.49-56).
- Baysal Başar, Lüleci Çağla, “Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 11, Sayı 22, 2015 (ss. 61-96)
- BBC News Türkçe, “İsveç: Rusya’nın Saldırma İhtimalini Göz Ardı Edemeyiz”, Yayın Tarihi: 19.06.2023, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cp0ze71rr0qo> (Erişim Tarihi: 21.12.2023)
- Bilmiş Osmanağaoğlu Hülya, “1988-1990 Yıllarında Dünya Değişirken Türkiye’de Sosyalist Feminizme Kaktüs’ten Bakmak”, *İstanbul Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul, 2006
- Biter İlkin Tuğçe, “Uluslararası İlişkilerde Feminist Dış Politika Söylemi ve İsveç Örneği”, *Alternatif Politika Dergisi*, Cilt:9 Sayı:3 2017, (ss.495-524).
- Buzan Barry, Hansen Lene, *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, New York, 2009.
- Coşkun Ali, *Sosyal Değişme, Kadın ve Din*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2011.
- Coşkun Bezen Balamir, “Feminist Dış Politika Türk Dış Politikası için Bir Yol Haritası Olabilir mi?”, *Panorama*, Yayın Tarihi: 22.03.2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/03/22/bbc>, Erişim Tarihi:20.12.2023
- Çakır Serpil, “Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm”, *Toplum ve Demokrasi*, Cilt 2, Sayı 4, 2008, (ss. 185-196)
- Çikrikci Tolga, “Uluslararası İlişkilerde Güvenliğin Referans Nesnesi Sorunsalı: Klasikten Yeniye Kavramsal Bir Analiz”, *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, 2017 (ss. 216-234)
- Demirbilek Seveda, “Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açından İncelenmesi”, *Finans Politik&Ekonomik Yorumlar*, Cilt:44, Sayı: 511, 2007, (ss. 12-27)
- Demirdağ Muhammet Fatih, “Ana tanrıça İkonografisi ve Anaerkillik”, *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2017, (ss. 6-18)

- Dikici Erkan, Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı 43, 2016, (ss.523-532).
- Durmaz Şerife, İşgücü Piyasasında Kadınlar ve Karşılaştıkları Engeller, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, Cilt 2, Sayı 3, 2016 (ss. 37-60).
- Efe Haydar, “Avrupa Birliği’nde İnsan Haklarının Gelişimi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 5, 2010, (ss. 47-67).
- Enginyurt Derya, “Sosyal Hareketler Açısından Feminizm”, *USE Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi*, Sayı 1, 2018, (ss. 36-59).
- Enloe Cynthia, *Bananas, Beaches and Besses: Making Feminist Sense of International Relations*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, Londra, 2014.
- Erdem Engin İ., “İnsani Güvenlik Kavramı Bağlamında Çevre Güvenliği”, *Akademik Bakış*, Cilt 10 Sayı 19, 2016, (ss. 256-281)
- Euronews, “İsveç Parlamentosu, Kendi NATO Üyeliğini Onayladı”, Yayın Tarihi: 22.03.2023, <https://tr.euronews.com/2023/03/22/isvec-parlamentosu-kendi-nato-uyeligini-onayladi> (Erişim Tarihi: 23.11.2023)
- Euronews, “Türkiye, İsveç’in NATO Üyeliğini Geciktirerek Ne Kazandı?”, Yayın Tarihi: 16.11.2023, <https://tr.euronews.com/2023/11/16/turkiye-isvecin-nato-uyeligini-geciktirerek-ne-kazandi> (Erişim Tarihi: 01.01.2024)
- Government Offices of Sweden Ministry for Foreign Affairs, Handbook: Sweden’s Feminist Foreign Policy, 2018.
- Government Offices of Sweden Ministry for Foreign Affairs, Swedish Foreign Action Plan for Feminist Foreign Policy 2015-2018.
- Guzzini Stefano, “Realist Theories and Practice”, DIIS (Danish Institute for International Studies) Working Papers, No. 8, 2017, (pp. 5-18).
- Heywood Andrew, *Siyasi İdeolojiler: Bir Giriş*, Adres Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Hisaroğlu Fulya, “Güvenleştirme”, *Güvenlik Yazıları*, Sayı 24,2019, (ss.01-08).
- Hofverberg Elin, “100 Year of Women’s Suffrage in Sweden”, Library of Congress Blogs, 04.06.2021, <https://blogs.loc.gov/law/2021/06/100-years-of-womens-suffrage-in-sweden/> (Erişim Tarihi: 23.11.2023).
- İçli Gönül, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Küreselleşme”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 30, 2018, (ss.134-143).

- Karaaslan Derya, “Antik Yunanda Kadın Olmak”, *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2004, (ss. 159-174).
- Kaya Canan, “Çalışma Yaşamında Kadın İş Gücü Sorunları ve Örgütlenme Eğilimleri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi (Doktora Tezi)*, İzmir, 2009
- Kaymaz İhsan Şerif, “Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 12, Sayı 46, 2010, (ss. 333-366).
- Kirby Paul, “Swedish Alarm After Defence Chiefs’ War Warning”, *BBC*, Yayın Tarihi: 10.01.2024, <https://www.bbc.com/news/world-europe-67935464> (Erişim Tarihi: 12.01.2024)
- Kolay Hale, “Kadın Hareketinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları”, *EMO Kadın Bülteni*, Sayı 3, 2015, (ss. 5-11).
- Koyuncu Aydın Çiğdem, “Dış Politika Karar Verme Mekanizmalarında Kadının Yeri”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 44, Sayı 4, 2011, (ss.99-120).
- Kramer Anne; Gibson Steve, *A Suffragette*, Wayland, 1988.
- Kuyaksil Ali, *İnsan Hakları Kavram, Tarihçe, Korunması ve Geliştirilmesi*, Simurg Kitabevi, İstanbul, 2012.
- Küçükcalay Mesut, “Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi”, *Süleyman Demirel Üni. İİBF Dergisi*, Sayı 2, 1997, (ss. 51-68).
- Leprince Caroline, SteerCassandra, “Introduction: Bringing Feminist Perspectives to the Forefront of International Security Studies”, (Ed.): Caroline Leprince, Cassandra Steer, İçinde: *Women, Peace and Security: Feminist Perspectives on International Security*, McGill-Queens’s University Press, London&Chicago, 2021, (pp. 3-18).
- Lewis Jone Johnson, “Women and World War II: Women at Work”, ThoughtCo, Yayın Tarihi: 16.02.2021 <https://www.thoughtco.com/world-war-ii-women-at-work-3530690> (Erişim Tarihi: 18.08.2023)
- Madrueno-Aguilar Rogelio, “Human Security and the New Global Threats: Discourse, Taxonomy and Implications”, *Global Policy*, Vol. 7, No. 2, 2016, (pp. 156-173)
- Malinowska Ania, “Waves of Feminism”, (Ed.) Karen Ross, İçinde: *The International Encyclopedia Of Gender, Media, And Communication 1*, Wiley-Blackwell (pp.1-7).
- Mishra Raj Kumar, “Postcolonial Feminism: Looking into within-beyond-to Difference”, *International Journal of English and Literature*, Vol 4, 2013, (pp. 129-134).

- Miş Nebi, “Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2011 (ss. 345-381).
- Moss Sigrun Marie, “An Inroduction to Swedish Feminist Foreign Policy”, *Aarhus University*, Yayın Tarihi: 22.01.2020, <https://nordics.info/show/artikel/swedish-feminist-foreign-policy> (Erişim Tarihi: 07.11.2023)
- NATO, “Relations with Sweden”, Yayın Tarihi: 12.04.2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52535.htm (Erişim Tarihi: 22.11.2023)
- Nyberg Anita, “Gender Equality Policy in Sweden: 1970s-2010s”, *Nordic Journal of Working Life Studies*, Vol. 2, No. 4, 2012, (pp. 67-84).
- O’Connor Brigette Byrd, *A World Tour of Women’s Suffrage*, World History Project,
- Özdemir Özlem, “İki Sistemli Kuram Olarak Sosyalist Feminizm”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2017, (ss. 395-414)
- Öztürk Hatice K., “Mary Wollstonecraft’ın Kadın Haklarının Gerekçelenmesi Kitabında Rousseau Eleştirisi”, *Ahi Evran Üni. Kırşehir Eğitim Fak. Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 2017, (ss. 471-485)
- Palabıyık Âdem “Toplumsal Cinsiyete Sosyolojik Bir Yaklaşım: Ortadoğu’nun Halleri”, *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, Sayı 63, 2013, (ss. 225-257)
- Paris Roland, “Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?”, *International Security*, Vol. 26, No. 2, 2001, (pp. 87-102)
- Pehlivan Pelin Vargel, “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:16, Sayı:31, 2017, (ss. 479-521)
- Pintos Begoña Marugán, *Gender Género*, Universidad Carlos III de Madrid 2020.
- Piquero Ana Amado, Sonia Cabrero del Amo, Eva de la Peña Palacios, Laura Feal Sánchez, Marta Garchitorea González, Marina González Acevedo, Isabel Mahillo Aguilar, Susana Martín Gijón, Edurne Monreal, Garcés, Guiomar Montes Román, Beatriz Rubio Sevilla, Marga Sanmartín Camacho, Sara Santano Talavera, TÍTULO: Historia del Feminismo en España, Octubre - 2011, (pp 13-14).
- Ray P. Orman, “Woman Suffrage in Foreign Countries”, *The American Political Science Review*, Cilt 12, Sayı 3, 2018, (ss. 469-474)

Resolution 1325 (2000) Adopted by United Nations Security Council: Women and Peace and Security (1325 Sayılı BM güvenlik Konseyi Kararı: Kadınlar, Barış ve Güvenlik), Çeviren: Sevinç Eryılmaz Dilek.

Riksdag Sveriges, “The Development of Democracy in Sweden”, Yayın Tarihi:11.04.2023 <https://www.riksdagen.se/en/how-the-riksdag-works/the-history-of-the-riksdag/the-development-of-democracy-in-sweden/> (Erişim Tarihi: 22.11.2023)

Sancak Kadir, “Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar Ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü”, *KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, (ss.123-134).

Sayın Ayşe, “İsveç’in NATO’YA Kabulüne İlişkin Teklif TBMM Dışişleri Komisyonu’nda Kabul Edildi”, *BBC News Türkçe*, Yayın Tarihi: 26.12.2023, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cpv6k523963o> (Erişim Tarihi: 02.01.2024)

Scheyer Victoria, Kumskova Marina, “Feminist Foreign Policy: A Fine Line Between “Adding Women” And Pursuing A Feminist Agenda”, *Journal of International Affairs*, Vol. 72, No. 2, 2019, (pp. 57-76)

Sweden, “Gender Equality”, 08.09.2023, <https://sweden.se/life/equality/gender-equality> (Erişim Tarihi: 21.12.2023).

Sweden, “History of Sweden”, Yayın Tarihi:15.01.2024, <https://sweden.se/culture/history/history-of-sweden> , (Erişim Tarihi: 17.01.2024)

Sweden, “Work-Life Balance”, 06.12.2023, <https://sweden.se/work-business/working-in-sweden/work-life-balance> (Erişim Tarihi: 21.12.2023)

Swedish Royal Court, “HRH The Crown Princess”, <https://www.kungahuset.se/english/royal-house/hrh-the-crown-princess#:~:text=HRH%20The%20Crown%20Princess's%20duties%20as%20heir%20to%20the%20throne&text=In%20accordance%20with%20the%201979,heir%20to%20the%20Swedish%20throne>, (Erişim Tarihi: 22.12.2023)

T.C. Dışişleri Bakanlığı, “İsveç’in Siyasi Görünümü”, <https://www.mfa.gov.tr/isvec-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 25.12.2023)

Taş Gün, “Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri”, *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, Cilt:03, Sayı:05,2016, (ss.163-175)

Taşkıran İzzet, “Cumhurbaşkanı Erdoğan, İveç’in NATO’ya Katılım Protokolünü İmzaladı”, *Anadolu Ajansı*, Yayın Tarihi: 23.10.2023,

<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-isvecin-natoya-katilim-protokolunu-imzaladi/3030164> (Erişim Tarihi: 22.11.2023)

Telatar Gökhan, “Göç ve Güvenlik: Kavramsal ve Teorik Olarak Bir Analiz”, (Ed.) Gökhan Telatar, (Ed.) Umut Kedikli, İçinde: *Uluslararası Göç ve Güvenlik*, Nobel Yayınları, Ankara, 2019, (ss.7-34).

Thomas Merlyn, “Sweden Ditches ‘Feminist Foreign Policy’”, BBC News, Yayın Tarihi:19.10.2022, <https://www.bbc.com/news/world-europe-63311743> (Erişim Tarihi: 20.11.2023)

Tickner J. Ann, *Gendering the World Politics*, Columbia University Press, New York, 2001,

Torun Zerrin, “Doktrinde İnsan Güvenliği Kavramı: Destekleyenler ve Eleştirenler”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1, 2017, (ss. 223-224)

Turhan Aydın, “İnsan Hakkı Kuşakları Arasındaki Tamamlayıcılık İlişkisi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 2013, (ss. 357-368).

Turnbull Tiffanie, “Australia offers Climate Refuge to Tuvalu Citizens” BBC, Yayın Tarihi: 10.11.2023, <https://www.bbc.com/news/world-australia-67340907> , (Erişim Tarihi: 22.11.2023).

UK Parliament, “Start of the Suffragette Movement”, <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/overview/startuffragette/> , (Erişim Tarihi: 05.07.2023)

UNDP, The United Nations Development Programme, 1994 Human Development Report, New York, 1994.

Walfridson Hanna, “Sweden’s New Government Abandons Feminist Foreign Policy”, Human Rights Watch, Yayın Tarihi: 31.10.2022, <https://www.hrw.org/news/2022/10/31/swedens-new-government-abandons-feminist-foreign-policy> (Erişim Tarihi:23.11.2023).

Wolfers Arnold, “” National Security” as an Ambiguous Symbol”, *Political Science Quarterly*, Vol. 67, No. 4, 1952 (pp. 481-502).

Yetkin Bilge, Millî Türk Fırkası’nın Sesi İfhâm Gazetesi’nin Mütareke Dönemi’ne Bakışı (1919–1920), (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi).

Zhukova Ekatherina, Malena Rosen Sundström, Ole Elgström, “Feminist Foreign Policies (FFPs) as strategic narratives: Norm translation in Sweden, Canada, France and Mexico”, *Review of International Studies*, Vol. 48, No. 1, 2022 (pp. 195-216)

Африканова А. В., Африканова Пензенский государственный университет, г. Е. В.. Пенза, Основные идеи и представители философии Феменизма, Россия, Пензенский государственный университете, 2019, ст 39-40.

О. П. Власова *Гендерные культурные студии: опыт и реальность в феминизме*, 2010

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Radikal Feminizm - Liberal Feminizm Karşılaştırması	26
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** Sylvia Pankhurst tarafından tasarlanan, İngiltere'deki WSPU motifi. 18
- Şekil 2:** II. Dünya Savaşı Döneminde Amerika'da kadınların istihdamda yer alması için kullanılan propagandalardan biri. "Rosie the Riveter" 20

ÖZGEÇMİŞ

Havva Nur TOPAL 2016 yılında Düzce Mevlâna Anadolu Kız Meslek Lisesi'nden mezun oldu. Haziran 2020'de Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun oldu. Eylül 2020'de Karabük Üniversitesinde Bölge Çalışmaları Anabilim Dalında Yüksek Lisans Programına başladı. Kasım 2023'te Bölge Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans bölümünden Feminist Dış Politika Ekseninde İsveç Hükümetinin Güvenlik Politikaları tezi ile mezun oldu.